

11
11
2.
3.
4.
5.
6.
17
18

1738.

- 1° Conrad, Franciscus Carolus: De inspectione cadaveris occisi a solis medicis peracta vitiosa nec sufficiente ad praenam ordinariam interrogandam . . .
2. Goebel, Joh. Wilh. de: De donationibus quae judicialiter sunt inservitae tabulis et quae a relatione in istas sunt exemptae . . .
3. Goebel, Johann Wilhelm: De origine usu et classe juramentorum.
4. Heisterus, Laurentius: De medicinae mechanicae praesentia.
5. Rippingius, Johann Wolfgang: De statu religionis ante pacem Ryswickensem.
- 6° Rippingius, Johann Wolfgang: De usurpatione juris publici: 2 sumpt.

1739.

1. Goebel, Joh. Wilhelm, de: De legibus militariis et juris prudentiae militaris utilitate

1739.

2. Remonius, Eusebio: De immutabili naturali lege

1740

1. Goritz, Petrus: Viriobolus medica, in qua conjecturae
physico-medico-hydraulicae de respiratione factae
in Italia tertio al hinc anno proprietas examinantur.

2. Guitté, Petrus: De textura solidorum in humano corpore
diversitate, ejusque cognitione in diaceta ordinanda
et medicamentis praescribendis necessaria.

3. Gubel, Joh. Willh.; de: De substitutione proprietas
a Germania non exclusa.

4. Conrad, Francisci Cerasus: De senatus consultis supra
novarum judiciorum Imp. Rom. Form.

Mosheim, Joh. Lorenz
5. ~~Remonius, Eusebio~~: (Civitas suis s. p. d. : mens
viam Johanni Remonii . . . commentantur et quae
sunt. et exequias ejus coherentibus invitent promittit
et senatus.

1741.

1. Courard, Trismus Cordus : De sedimento publico,
quod Lii epus acta.

1^a Schluegerus, Julius Cordus : De debitoribus abactis
secundum jus Hebraicum et Aethiopicum creditorum in
scripturam et iudicium.

2. * Wagnerus, Rudolphus Antonius : Nomenclaturam Rudolphi
Christiani Wagneri . . . commentat prorectori
et senatus

Faint, illegible handwriting on aged paper, possibly bleed-through from the reverse side. The text is arranged in several horizontal lines across the page. A vertical strip of grey tape is visible on the left edge of the paper.

400.
DISSERTATIO ACADEMICA 1738, 3

DE

ORIGINE

VSV ET ABVSV
IVRAMENTORVM

QVAM
PRÆSIDE

DN. IOHANNE WILHELMO
DE GOEBEL (12)

I. V. D. NEC NON PANDECT. IN ACADEM. IVLIA
P. P. O.

SERENISS. DVCIS BRVNSVIC. LVNEBVRG. A CONSILII AVLAE
ET DICASTERII GVELPHERBYTANI ASSESSORE
IN IVLEO MAIORI

D. APRIL. MDCCXXXVIII.

PLACIDÆ ERVDITORVM DISQVISIONI SVEMITTIT

IOANN HEINRICH BENEDE. PABST.
HELMST.

HELMSTADII,
TYPIS BVCHHOLTZIANIS.

ORIGINE

CAP. I. De origine juramentorum.

CAP. II. De usu & abusu juramentorum.

DE GOEBEL
I. V. D. NEC NON VANDICT. IN ACADEM. ILLIA
SERENISS. DUCIS BRUNSVIC. L. V. V. B. V. G. A. CONSILIS AULICIS
ET LEGATIONIS G. V. L. H. B. V. A. N. A. S. S. E. S. S. O. R. E.
IN ILL. M. A. I. O. R. I.
JOHANN HEINRICH BENEDE. PABST.
HILMPT.
T. P. S. B. C. H. O. L. M. A. N. I. S.

Q. D. B. V.

CAP. I.

DE

IURAMENTORVM ORIGINE.

§. I.

Vetustissimi mortalium nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere eoque sine poena aut coërcitionibus agebant: (a) neque præmiis opus erat, *neque pactorum fide aut iurisjurandi vinculo*, cum honesta suopte ingenio per-

A 2

teren-

(a) TACITVS *lib. III. anal. c. 26. primum inter homines mali nescia & adhuc astutia inexperta simplicitas.* MACROBIVS *ad somnium Scipionis lib. III. c. 14. sed primi mortalium*

terentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per merum vetabantur. At postquam exul æqualitas, & pro modestia ac pudore ambitio & vis incedebat, provenere dominationes, multosque apud populos mansere. (b)

§. II.

Verum enim vero in hac vita simplice & innocente non perfiterunt homines, sed animum applicuerunt ad artes varias, quarum symbolum erat arbor scientiæ boni & mali, (c) id est earum rerum, quibus tum bene tum male uti licet. Huc respiciens Salomo: *Deus, inquit, creavit hominem rectum, id est simplicem, sed ipsi quaesiverunt sibi cogitationes mul-*

lium, quique ex his geniti naturam incorrupti sequebantur, eandem habebant ducem & legem. SENECA epistola XC. Aureum hæc ætas sapit seculum, quod, OVIDIO in metamorphosi teste, in eo constitit, quod homines sponte sua sine lege fidem rectumque coluerint. PVFFEND. de I. N. & G. lib. IV. c. IV. §. 5. Aureum autem hoc seculum non intelligo, nisi quatenus S. S. est consentaneum.

- (b) Illo tempore quo plus penes majores nostros boni mores valuerunt, quam leges, magis naturæ dictamina secuti sunt, & Germani tamdiu fide ante omnes erant, quamdiu simplicior vivendi ratio apud illos durabat.
- (c) GROTIUS *de I. B. & P. lib. II. c. II. §. 2.* VELT-HVYSEN *de pudore p. 9.*

multas. Lerna enim illa malorum, quam protoplasti ex contumacia, qua creatoris iussibus refragabantur, contractam in totum effuderunt genus humanum, se magis conspiciendam præbuit, postquam, auctiore jam hominum propagine, & adultioribus per crebra exercitia vitiiis, latioreque materia peccandi, perversæ cordis cupidines, mentem a sanctissimis naturæ præceptis in transversum abriperint. Vnde homines sibi a se invicem magis metuentes, solaque amicitiae, humanitatis, æqualitatisque consilia, ad securitatem & quietem, non amplius sufficientia credentes, se, suaque promiscuo rerum usu sublato, irrepenteque sensim magis ambitione, voluptate & avaritia, contra mutuas injurias & invasiones, præsertim cum in societates confluerent civiles, pactis, ad fidem (d) & pacem servandam tendentibus,

A 3

bus,

- (d) DIONYSIVS HALICARNASSÆVS postquam lib. II. c. 77. narraverat, fidei, qua nullus apud mortales major aut sanctior est affectus, publicæ a Numa structum esse templum addit: *publicus enim civitatis mos in fide hominibus constanter servanda, privatorum etiam hominum mores ad idem studium progressu temporis erat confirmaturus, adeo certe venerabilis & inviolabilis ea res habita, ut sua cuique fides pro sanctissimo iurejurando & longe firmissimo testimonio fuerit.* Collineant huc, quæ habet PLVTAR. CHVS, in Numa pag. 24. *primum autem ferunt, & fidei & termini templum condidisse, ac fidem iusjurandum Romanis demonstrasse maximum, quo etiam nunc utuntur.*

bus, munire voluerunt. (e) Huic deinde accessit, ut tanta pactorum & fœderum illorum, etiam non nisi id, quod juris naturalis est, constituentium, fuerit necessitas, ut illi cum quibus inita non fuerant, falsiloquio eludi, & ut hostes lædi potuerint. (f)

§. III.

(e) PVFFENDORFF, de officio hominis & civis l. I. c. 9.

(f) Prioris generis fœdera, id est quæ juri naturali nihil adji-
ciant, olim & fiebant sæpe, & aliquo modo erant necessa-
ria, inter eos, qui ante nihil contraxissent, id inde ortum,
quod regula illa juris naturalis cognationem inter homines
quandam esse a natura, ac proinde nefas esse alterum ab al-
tero lædi, ut olim ante diluvium, ita rursus aliquo post di-
lucium tempore, malis moribus esset obliterata, ita ut la-
trocinari & prædas agere in externos, nullo bello indicto, pro-
licito haberetur, quod *σκολιόμῶν* vocat Epiphanius. GRO-
TIUS de I. B. & P. lib. II. c. XVI. §. 5. ubi exempla,
De Tigraue, inquit TACITVS lib. XV. annal. c. I.
Adiabenos conterminam nationem latius ac diutius, quam
per latrocinia vastaverat. Huic Taciti loco lumen aliquod
leguntur: Ideoque præcis temporibus vitæ institutum, &
quasi œconomia quædam erat, quam vocabant *ἀνεπιτηδὸν*
raptu vivere, quæ neque contra legem naturæ erat, rebus sic
stantibus, neque sine gloria illis, qui eam fortiter nec crudeli-
ter exercebant. Loquitur Hobbseus ex falsa sua hypothesi:
quod status naturæ meræ in bello omnium contra om-
nes consistat. Iungamus hæc, quæ STIRNHOC
de jure Sveonum antiquo p. 337. habet: rapina olim in ex-
teros

§. III.

Multiplicato porro magis adhuc humano genere, pactorum fides & veritatis confessio, utpote inter antiqua vel potius antiquata habitæ, in dies magis magisque decrefcere; solertia autem & ars fallendi, veraque in alterius detrimentum celandi, augetfcere cœperunt. Hinc consultum visum, ad juramentum, utpote Deum in testem & vindicem vocans, tanquam idoneum maxime firmandæ fidei, & afferendæ, eruendæque veritatis instrumentum confugere. (g) Cætera non diffiteor, & illo jam tum tempore, aut brevi post, juramento aliquando ad magis decipiendum, vel etiam callidius tegendi falsum, homines abusos esse. (h)

§. IV.

teros erat licita. Plura vide in annotationibus ad GRO-
TIVM *de veritate religionis christiana* tom. V. Conring. p. 5.
Majores nostri hoc quoque laborarunt vitio IVL. CÆ-
SAR *de bello gall. lib. VI. c. 23. & lib. IV.* ubi de Svevo-
rum latrociniiis loquitur. De Cattorum latrociniiis agit
TACITVS *lib. XII. annal. c. 27.* Hic auctor Chauco-
rum, populi inter Germanos nobilissimi, virtutibus accen-
set quod nullis raptibus aut latrociniiis populentur. *German. c. 35.*

(g) HANSENIUS *de jurejurando c. 1.*

(h) Corruptissimis etiam olim moribus adhuc mos jurisjurandi
servabatur antiquus, non ut a sceleribus metu religionis pro-
hiberentur, sed ut perjuriam quoque sceleribus adderentur.
AVGVSTINVS *de civitate Dei lib. III. c. 11.*

§. IV.

Sic Agamemnon jurat, se cum Briscide rem non habuisse. (i) Verum hoc juramentum, quo ille (k) a furtivi amoris opinione se liberare studebat, eadem fere laboravit falsi suspicione, ac illud, quo Accursius se a plagii crimine eximere voluit. (l)

§. V.

Id certum, apud omnes propemodum populos, & ab omni ævo, ubi simplex naturæ probitas, & nuda bona fides vacillare cœperunt, circa pollicita-

(i) *Sciat nunc Iupiter primus Deorum & præstantissimus,
Terraque & Sol & furia, quæ sub terram
Homines puniunt, quicumque perjurium jurarum,
Quod nequaquam ego puella Briscidi manum intuli,
Neque cubilis occasione usus, neque alicujus alterius rei:
Sed erat intacta in tentoriis meis
Si vero quid horum perjurum est mihi Dei mala dent
Multa admodum quacumque dant ei qui ipsos offenderis
jurando.*

HOMERVS lib. 19. *Iliad.*

- (k) Solent Bacho addicti, litare etiam Veneri.
(l) Formulam jurisjurandi singularem plane, qua Accursius erudito orbi persuadere annisus est, Aufonium suum nihil debere Fabricio Varano, vid. ap. BAYLE D. H. C. tom. I. p. 50.

circationes, promissa, & contractus maximam fem-
per jurisjurandi vim fuisse. (m) In primis autem
apud Romanos illud inviolate sancteque habitum,
servatumque esse, GELLIVS tradit. (n) Illustri
hoc Polybii testimonio confirmatur. (o) Nullum
ait CICERO (p) vinculum, ad adstringendam fi-
dem, majores nostri jurejurando arctius esse volue-
runt.

§. VI.

Vt itaque fidei illud vinculum (q) in quo Deus
adhibendus testis & vindex (r) eo magis sanctum &
intemeratum fervaretur, juramenta aut in delubris,
aut ad res Numini sacratas præstabantur. Sic autore

B

PLV-

(m) GROTIUS *de I. B. & P. lib. II. c. XIII.* veterum af-
fert testimonia.

(n) Lib. VII. c. 18. p. 200. MACHIAVELL. *discurs. in Livii*
decad. I. lib. VII. c. 11.

(o) *idem*, inquit, *hystor. lib. VI. p. 450.* apud Romanos, quum
& in magistratibus & in legationibus magnam pecunia vim
tractent, propter unicam jurisjurandi religionem, fidem
servant.

(p) *De offic. lib. I.*

(q) POLYB. *hystor. lib. VIII. p. 465.*

(r) Vt explicat CICERO *lib. III. de offic. mentem suam, quæ*
nihil homini dedit ipse Deus divinius. Add. HANSEN.
I, c. p. 75.

PLVTARCHO (s) mulieres Callicratem, in æde Proserpinæ iuramentum inire, coëgerunt. Frequens omnino fuit ad aras jurare. Græcis hunc fuisse ritum, CICERO (t) testatur. Arcessunt nonnulli ab hoc instituto proverbium: *Amicus ad aras*. In testimonium quoque vocare liceat Plautum, apud quem (u) hæc inter Gripum piscatorem, & Labracem leonem miscentur verba: Gr. *per Venerem hanc iurandum est tibi*. La. *quid jurem?* Gr. *quod jubebo*.
Lab.

- (s) In *Dione*. *Fiebat*, inquit MAGIVS in annot. ad *Æmil. Prob. Dionem* p. 95, vero hac solemnitate: qui fidem præstabat, in *Cereris* descendebat templum, & quibusdam peractis sacrificiis, *Deæ* purpuram induebat, tum, ardentem captans faculam, jurabat.
- (t) In oratione pro Balbo.
- (u) In *rudente act. V. scen. 2. n. 47. seqq.* CICERO pro Flacco: si, ait, *aram* tenens jurare crederet, jures licet & *Samothracum* & *nostrorum aras*, & *Cereris tangens aramque pedemque*. IVVEN. *Satyr. III.* DIONYSIVS HALL-CARNASSEVS *lib. IV. c. 65.* refert: fœdus, quod Tarquinius cum Gabiis iniebat, jurejurando super ardetes in aris victimas firmatum fuisse. Adde ejus *lib. III. c. 21. lib. V. c. 1.* Vid. HANSEN. p. 9. ubi hæc refert inscriptionem: VBIOS, CVM AB AVGVSTO IN GALLIAM TRADVCTI ESSENT, ET IN PROXIMIS RHENO COLLOCATI ARAM CONSTITVISSE, AD QVAM IVRISIVRANDI DEORVMQVE RELIGIONE SE ASTRINGERENT IN FIDE MANSYROS.

Lab. præi verbis, quid vis, id quod domi est, nunquam ulli supplicabo Gr. Tene aram banc La. Teneo Gr. dejura, te mihi argentum daturum.

Huic rei illustrandæ inserviunt verba, quibus SYMMACHVS imperatores Valentinum, Theodosium & Arcadium (v) alloquitur: ubi in leges vestras & verba jurabimus? qua religione mens falsa tenebitur, ne in testimoniis mentiatur. Omnia quidem Deo plena sunt, nec ullus perfidis tutus est locus. Sed plurimum valet ad metum delinquendi, etiam presentia religionis urgeri. Illa ara concordiam tenet omnium, illa ara fidem convenit singulorum.

Ad illum popularium suorum morem respiciens PLINIVS, gentium illarum, quæ per foetidos cibos, & alia similia jurabant, ritum despiciatui habet. (w) Cum tamen formula illa recte intellecta, pro more illorum temporum, nihil absurdi continere videatur, quoniam in fidem, jurejurando firmatam, fallentes ita Deorum iram deposcit, ut cibis foetidis, aliisque vilissimis rebus pejerantes similes forent. Peculiare est juramenti, in quod Tyndareus, Helenæ procos adgisse dicitur, symbolum. (x)

B 2

§. VII.

(v) L. 9. C. Theodos. De infrmandis his qua sub &c.

(w) Lib. II. histor. nat. c. VII.

(x) Progressus paulo longius est, inquit PAVSANIAS laconic. lib. III. p. 185. equi monumentum: quo in loco Tyndareus dicitur, convocatis Helena procos, super exæctis equi testibus
 jurju-

§. VII.

Veteres quoque Christianos ad altaria jurejurando se obstrinxisse, patrum ecclesiæ testimonia produnt. (y) Cumque in altaribus Evangeliorum volumina solebant esse deposita, (z) in majorem veritatis, quam juramento evincere volebant, tesseram, juraturi tangebant, aut digitos eis imponebant. Sunt, qui putant, ritum hunc Iudæis tribuendum, quippe qui legem complectentes jurarunt. (a) Minus

jurjurandum concepisse, cuiusque Helena desponsaretur, armis se illius injuriam, si nuptiæ illa a quoquam violata fuissent, vindicaturum.

- (y) TERTVLL. *lib. de poenitent.* OPTAT. MILEVITAN. lib. VI. Formul. vid. in libr. veter formular. ap. BIGNONIVM c. 29. 33. & NOVARINVM lib. 8. schediasm. c. 8. Et cum Christianis interdictum, ne ad aras jurarent, hoc restringendum, ad jurandi modum a gentilibus receptum, tangendi nempe Deorum simulacra, aris, gentilium superstitione consecratis, imposta.
- (z) GONZALEZ DE TELLEZ ad leg. fin. X. de juramento calumnie ex Constant. porphyrogeneta de administrat. imperii c. 27. memorat: jurantes aliquando Evangelia ad jurandum secum detulisse. Textus juris canonici, hoc confirmantes, recitat, GONZALEZ de TELLEZ tom. II. p. 160.
- (a) HANSENIUS de jurejurando c. II.

nus recte igitur sentiunt, qui hujus moris, a Francis quoque deinde & Longobardis adoptati, Iustiniani ævo (b) incunabula vindicant. Quid autem ab apprehensione, impositione digitorum, aut tactu hoc clerum absolverit, non una omnium est sententia. Præcipit Gregorius IX. (c) episcopo belovacenti, *ut juramentum, per se præstandum, exhibeat propositis tantum, sed non tactis evangeliiis.* Pontificis constitutioni Novell. 123. c. 7. occasionem præbuisse censetur, in qua hæc leguntur: *nulli vero judicium licebit Deo amabiles episcopos cogere, ad judicium venire, pro exhibendo testimonio: sed judex mittat quosdam ex personis ministrantium sibi, ut propositis sanctis evangeliiis, secundum quod decet sacerdotes, dicant, quæ noverint.* (d)

B 3

Abfit

- (b) Imperante Iustiniano ritum hunc jam tum viguisse, l. 2. C. de juram. calumnia constat.
- (c) L. fin. X. de jurejur. calumn.
- (d) Nescio, an Gonzalezii verba ad hoc cap. veritati sint congrua, quod clerici juraturi manum tantum pectori admoveant in causis levioribus, in gravissimis autem causis, ubi pro forma actus desideratur contactus crucis, aut Evangelii, etiam episcopi vel presbyteri, illis tactis, jurare debeant. Quis enim electionem Cæsaris causam leviozem vocare auderet? Nisi dixeris, ibi Evangelii contactum ad formam actus non pertinere. Minus recte GONZALEZ ad ad l. fin. X. de jurejurando l. 6. (7) de episcopis & cler. tribuit, quod est in authentica ei subjecta.

Abfit nos hujus ritus, quem etiam Aurea probat Bulla (e) rationi, quam DVARENVS affert, (f) inhære: *Episcopi soli, inquit, jurant, propositis tantum, non autem tactis Evangeliiis, ut constitutum est, jure pontificis cap. ult. X. de jurejur. calumnia, haud scio, an mystica aliqua ratione. Nam episcopis nostris, ut sunt mores seculi, sufficit, juxta se posita habere evangelia, etiamsi non legant ea, nec attingant quidem.*

Patres concilii Triburiensis hoc ideo constitutum autumant, *ne manus per quam corpus & sanguis Christi conficitur, juramento polluat, si forte a jurante perjurium committeretur.* Sed displicet hæc sententia PETRO AQVAVLTO (g) putatque ille, hoc ideo introductum, ut inter clericos & laicos, etiam in argumento juramenti differentia constitueretur.

(e) Tit. II. ubi archiprincipes ecclesiastici, imperatorem electuri, jurant coram Evangelio beati Iohannis: *in principio erat verbum, quod illic ante ipsos poni debebat, manus suas pectori cum reverentia superponant. Seculares vero principes electores dictum Evangelium corporaliter manibus suis tangant.*

(f) Tit. de jurej. c. XI. p. 209.

(g) Dans l'ordre, formalité & instruction judiciaire &c. livr. III. p. 303. *Mais, inquit, j'ai opinion, que c'est pour mettre quelque difference entre le clerc & le lay. Car la langue autant ou plus que la main fait le corps de notre Seigneur, & c'est le cœur & la conscience, qu'il faut plutôt craindre & éviter, de souiller, que les mains.*

retur. Videtur institutum, quod clerici a jurisjurandi præstatione sint immunes, aut ut saltem non eodem, ac laici, ritu, jurent, Romanorum, apud quos pontifices, flamines diales nunquam, Vestales virgines, raro jurasse, memorantur, mores imitari. Nisi fœminæ quoque, solenniter juraturæ, dextræ duos digitos priores sinistro admoverent pectori, symboli hujus diversitatem exinde provenire, cum aliis, statuerem, quod clerici magis, quam laici verbi divini, ex continuo scrutamine pectori inclusi, vel potius memoriæ & menti inscripti circumferre credantur dogmata, & sic magis quam laici Evangelio, formis exscripto, destitui possint.

Suspiciantur aliqui, clericos & fœminas jurejurando sese adstricturos pectori manum imponere, laicos autem dextram aut tollere, (h) aut symbolo & fidei tessera admovere: ut indigetur, illos pro verbo divino, per quod jurant, precibus, hos autem etiam manibus pugnatos esse.

Placet hæc CIRONII (i) *adjungere: laicorum juramenta & clericorum distincta fuerunt: illi diversis modis jurare coguntur; hi vice juramenti per*

- (h) Quod per ritum levandi manum in jurejurando intellectum fuerit, tradit GONZALEZ *ad leg. final. X. de jurejurando calumniæ, Hansenius de jurejurando c. XII.*
- (i) *Observat jur. can. lib. II. c. X. p. 50.* In titulo Codic. de juramento calumniæ, hoc juramentum advocat jubentur præstare, positus coram judice sacris Evangeliiis.

per sanctam consecrationem interrogandi sunt, c. si quis presbyter 2. q. 5. illi adhibitis Evangeliiis (k) & martyrum capsis manus apponunt; hi tantum interrogantur c. quanto & sequ. eod. Hodie laici manus elevant, clerici pectori admovent.

§. VIII.

Neque alia adhuc Christianis juramentorum deerant symbola. Iurabant tactis sacrosanctis oratoriis (l) aut sanctorum reliquiis, nec non jusjurandum præstatur super cruce, aut alia re sacra. Super clavibus quoque B Petri jusjurandum datum est (m) Formulæ finali sic me Deus adjuver & omnes sancti antiquitas quidem derogari nequit: verum per protestantes ab ea discessum, quoniam eam minus recte cum sacris litteris convenire censuerunt. Crediderunt hi, rectius omnibus sanctis substitui sacrum Evangelium. Cui formulæ catholici quoque quodammodo subscripserunt. (n)

§. IX.

(k) Leges Tauri.

(l) L. generaliter 12. §. ult. C. de jurejur. Oratoria dicebantur, ubi martyrum reliquiæ aservabantur.

(m) GONZALEZ DE TELLEZ tom. II. p. 160. GRET-SERVS lib. I. de cruce c. 83. BIGNONIVS in notis ad Marculfum ap. Baluzium p. 923. 924.

(n) R. I. de anno 1544. §. 92. R. imp. de anno 1555. §. 106. C. G. O.

§. IX.

Sed missis juramentorum formulis ad reliqua hujus capituli progrediamur. Ex usibus extrajudicialibus juramenta ad judicia transferunt, (o) ut subsidiarium judici facerent fidem. (p) Habebant sibi persuasum jusjurandum firmissimum esse vinculum, & maximam veritatis & fidei indicem & fulcimentum. (q) Nec dubito, quin recenti juramentorum ævo, tam in foro, quam extra illud, major eorum fuerit religio. (r) Hinc GAIUS (s) inquit: *maximum remedium expediendarum litium in usum venit jurisjurandi religio, qua vel ex pactione ipsorum litigantium, vel ex autoritate judicis decidentur controversiæ.* Postquam vero illa jurisjurandi religio vilescere cœperit, viri probi a juramentis abhorruere, eorum-
 C que

C. G. O. part. I. tit. 57. Rec. Im. de anno 1562. LEHMAN in *actis pacis religiosæ* lib. II. c. 26. LYNCKER ad c. II. A. B.

(o) HANSENIUS de jurejurando veter. c. VI. sqq.

(p) HANSENIUS l. c. c. X.

(q) Vid. CICER. lib. I. de officiis c. 21. & GVILIELMVS EARCLAIVS in præfat. ad tit. de jurejurando.

(r) DIONYS. HALICARNASS. antiquit. romanar. lib. VI. c. 39. lib. VII. c. 75. GELL. lib. VII. c. 18.

(s) Lib. I. ad edict. provinc. l. I. T. de jurejurando. jung. PAVLVVS lib. II. Sent. tit. I. p. 267. apud SCHVLTING. & ad illum CUIAC. tom. I. p. 159.

que usum disuaserunt. Invaluerat enim impium illud dictum: *lingua juravit, mentem injuratam teneo* (*) & solitum fuit, jusjurandum appellari: *emplastrum eris alieni*, ad alios defraudandos (t) PLATO (u) a jurisjurandi usu abstinere suavit ob tenuem, qua Græci Deum prosequabantur, reverentiam, & ante ipsum hoc docuit Pythagoras: *non jurandum, inquit, per Deos*. ISOCRATES (v) causas pecuniarias non satis dignas credidit, ut earum ergo jusjurandum adhiberetur. Collineat huc Hierochis illud ad aureum carmen: *qui in principio dixerat juramentum reverere, eo ipso præceperat, abstinere a jurejurando, que possunt fieri & non fieri, & incertum habent casus exitum. Talia enim parvi ducenda sunt, & mutabilia sunt, unde nec dignum jurare de iis, nec tutum. Nolo te adigere jurejurando ut malum, inquit SOPHOCLES. (w) Coincidunt eam his verba THEOGNIDIS: Reverere amicos fugeque perniciosum*

(*) EVRIPIDES in Hippolyto.

(t) GELLIVS lib. XVI. c. 7. in fin.

(u) De LL. lib. XII. p. 959. locum refert. PETRVS GREGORIVS in syntagm. juris universi lib. L. c. 6.

(v) In orat. ad Demonicum p. 13. Jusjurandum si præstatur, duabus de causis dabis, vel ut temet ipsum turpi crimine liberet, vel ut amicos e periculis eripias, a pecunia vero causa nullius Dei Numen jures, etiamsi liquido id facere posses, ne alius perjurus, alius avarus videaris.

(w) Excerpta Græc. Poetar, apud Grotium p. 96.

sum jusjurandum. Perversæ sane multorum fuere & hodie sunt juramentorum interpretationes: *juratus sum, & nunc jurabo, si quid voluptati est mihi. Iusjurandum rei servanda non perdenda conditum est,* inquit Labrax apud PLAVTVM, (x)

§. X.

Christus quoque, quem sequitur Apostolus Iacobus, præcepit, ne omnino juretur. (y) Hoc aliqui interpretes intelligunt de juramenti abusu, id est quando juratur sine necessitate aut rationabili causa. (z) Nam lege evangelica juramenta recte se habentia non prohiberi, ex c. 8. *epistol. ad Hebræos* apparet, & Paulus sæpe juramento utitur. Grotius (a) autem illud servatoris nostri dictum ad juramentum promissorium futuri incerti restringit. Id omnino certum, jurisjurandi abusum verum usum tollere non debere.

C 2

CAP.

(x) In rudente act. V. Scen. III.

(y) Matth. c. V. v. 34. Iacob. epist. c. V. v. 12.

(z) LAYMAN *tom. II. theolog. moral.* lib. IV. tr. II. c. II. & III. p. 66. COVARUVIAS *part. I. relectionum ad c. quomvis de pactis in 6. tom. I. opp. p. 264.*

(a) Lib. II. c. XIII. §. 21.

CAP. II.

DE

VSV ET ABVSV
IVRAMENTORVM.

§. I.

Iusjurandum dictum videtur, quasi Iovis jurandum, fide sacratum jus. (b) Dicitur etiam simpliciter, jurandum apud TERRENTIVM, (c) juramentum & sacramentum. (d) Iurare est jusjurandum mente conceptum proferre affirmative: abjurare vero est, juramento abnegare, pejerare est fidem

(b) CICERO l. III. offic. c 29, o fides alma pinnis, jurisjurandum Iovis. ENN.

(c) Vet. grammat. ap. DIONYS, GOTHOFRED. p. 130. num. 32.

(d) SCHVLTING in jurispr. antejustiniana p. 268. Sacramentum dicitur, quod jurisjurandi sacratione interposita geritur; in specie denotat ὄρκιον ἑπαγγελῆσαι. Textus juris ad hanc rem attinentes citat BRISSON. de V. S. lib. XVII. p. 155. PAYLVS DIACON. in addit. ad Festum pag. 418.

fidem jurejurando datam fallere, & conjurare est, se, in alicujus perniciem, mutuo adstringere jurejurando. Solebant hausto mutui sanguinis tale foedus firmare.

§. II.

Solebant Græci & Romani phrasi, *jurejurando adigere*, uti. τοῖς Τυνδαρεὺς ὄρκους κατελλημέειος (e) i. e. *jurejurando Tyndarei adaclus*. Hisce illustrandis, PALMERIVS (f) hæc antiqui scholastis Sophocli affert: *proceres enim omnes, qui in Helena proca- tionem convenerant, Tyndareus adiuravit, ut adju- varent eum, qui eam (Helenam) ducturus erat, & cum eo militarent, si quis Helena raptus ei accideret*. Verba autem Teucri a Sophocle (g) recitata, ita se habent: *non enim uxoris tue causa militavit, sed juramenti causa, quo erat adstrictus, tui vero causa nihil*. Ejuratio significat id, quod desideratur, non posse præstari. (h) Adjurare in illo significato usur- patur,

C 3

patur,

(e) THUCYDIDES lib. I. de bello peloponesiaco lib. I. p. 5.

(f) In exercitat. ad optimos fere autores Græcos p. 43.

(g) In Ajace mastigophero.

(h) FESTVS p. 282. Ejuravit militiam apud PLAVTVM legitur. In hoc sensu adhibetur aliquando verbum ju- rare. V. locos Ciceronis & Livii a RÆVARDO citatos T. I. p. 301. Huc refertur dictio ap. Varronem: jurare bonam copiam.

patur, ut idem fit, ac juramentum præstare, aut juramentum dare. (i)

§. III.

Naturam juramenti in genere sumti hæc PVFFENDORFFII definitio (k) satis bene exprimere videtur: *est adsertio religiosa, qua misericordie divine renunciamus, aut divinam in nos poenam deposcimus, nisi verum dicamus, aut promissum præstemus.*

§. IV.

- (i) *PLAVTVS in Amphitr. Act. 3. Durare nequeo, aut satis faciat mihi, atque adjuvet, insuper nolle esse dicta, qua in me insontem protulit. Hisce jungi possunt, quæ habet TERRENTIVS Adolph. act. II. Sc. I. Novi ego vestra hæc: nollem factum: dabatur jusjurandum, esse te indignum injuria hac. Notat ad hæc verba HANSENIUS de jurejur. p. 7. Si quis re verbove, cum quem læserat, jurejuraret, indignum ea injuria esse, quem læserat, & nollet factum, venia locus erat.*
- (k) *In elementis jurisprudentiæ universali l. 1. p. 203. CICERO juramentum assertionem religiosam dicit. Habet tamen, quæ, circa Ciceronis de jurejurando dicta, monet, GROTIUS de I. B. & P. l. II. c. XIII. §. 1. POLYBIVS lib. VIII. c. 2. inter fidei vincula, quibus idonee ab hoste cavetur, jusjurandum refert. Hoc tamen sæpe fallit. Adde PVFFEND. de I. N. & G. lib. c. 2. §. 5. HANSEN. de jurejur. p. 32. ALTHVS. in dicaologia lib. I. c. 46, p. 229.*

§. IV.

Ingens certe est juramentorum numerus, & quidem tantus, ut juris studiosis sola etiam eorum nomina crucem figant. Cum vocabulorum, quibus juramenta exprimuntur, incremento, jurisjurandi religio sensim decrevisse videtur. Variæ sunt juramentorum species, sive nomina, quæ HANSENIVS (1) priscis sæculis tribuit, quibus dispescantur in solemne & quasi publicum, & vulgare sive privatum, illud in re gravi & seria palam & quasi publice, hoc privatos inter, datum fuisse, recenset; deinde in clarum & obscurum; in fictum & serium, atque illud fuisse vel vulgarium vel jocosum &c. verum nos, missis hisce, ad illa juramentorum nomina, quibus judicia resonant, convertamus. Dichotomiarum jam incuriosi, juramenti species, prout contemplationi nostræ sese offerunt, sub examen vocabimus, & primum juramento calumniæ assignabimus locum. Tralatitium est, illud in generale & speciale, quod etiam juramentum malitiæ vocatur, dividi. De hoc, quod toties præstandum, quoties partis, quæ aliquid exigit, aut proponit, malitiæ adest suspicio vel præsumptio, (m) aut ejus præstatio a lege aut judice

(1) De jurejurando p. c. v. p. 34.

(m) Leg. 34. §. 5. lqq. de jurejur. c. f. §. 2. de juram. calumn. in 6to.

dice iussa, nihil jam monebimus; præterquam, quod juramentorum abusus merito accenseatur, quod ille, cui iuramentum refertur, iuramento relato, etiam calumniæ iuramentum præmittere teneatur. Hoc enim aliquibus videtur, nomen Dei, per inutilem iuramentorum multiplicationem, in vanum accipere. Quis enim crederet, illum non præstiturum malitiæ iuramentum, qui iuramentum principale relatum præstabit. Hæc enim præstatio omnem calumniæ suspicionem removet. Laudi igitur omnino Saxonibus est ducendum, quod ab hoc vituperando discesserint ritu. In terris Brunsvicensibus utrumque calumniæ iuramentum non nisi ex justa adhibetur causa. PVFFENDORFF, *introd. ad process. part. III. c. 23.*

§. V.

Quod autem ad iuramentum calumniæ generale attinet, illud in iure nostro tam litigantibus, quam eorum causam agentibus imperatum esse, nullum habet dubium, (a) Vtebantur illo Romani in civili.

(a) L. 2. C. de iurejurando propter calumniam §. 1. I. de poena temere litigantium l. 14. §. 1. c. de iudic. *Synopsis libr. Basilic. lib. VII. p. 85.* Sunt qui putant, hoc iuramentum Iustinianum non habere autorem, sed illum ætate superare, nec non ejus in D. extare vestigia. HILLIGER

civilibus (b) ad impediendum litigandi prurimum, (c) sicut in accusationibus, quæ ob accusatorum præmia (d) iusto frequentiores esse cœperant, in scripturam in crimen adhibere. Calumniantes in privatis judiciis prætoris puniebat edictum, in publicis

D

blicitis

GER in Donello enucleato lib. 24. c. 3. OBRECHT de juramento calumnia c. 111. n. 12. KETTLER. decis. Osisfrisca XLII. Nonnulli hujus legis reliquias quærunt in fragmentis legis Serviliæ, cujus mentionem injicit CVIACIVS lib. III. Pauli ad edictum in l. 9. §. penult. ff. de edendo. Vid. FERMOSIN. ad rubr. X. de juram. calumnie n. 12. ubi provocat ad libr. 44. CÆL. ad lib. 8. CICER. epistol. ad famil. Non tamen cum PICHARDO ad §. 1. Inst. de poena temere litig. & l. 2. p. & §. 5. C. de jurejur. propter calumniam in Iustinianum involandum, ac si, ex vana gloriola, se ibi hujus juramenti inventorem dicat. Nam imperator haud dubie ibi tantum de forma specifica, quam sub suo accepit imperio, loquitur. Ius canonicum voluit, ut id, quod jure civili de advocatis statutum, etiam ad procuratores pertineat c. 6. X. de jurament. calumn. & c. 2. eod. in 6to.

- (b) De calumnia tamen etiam illi, qui in servos quaestionem exposcebant, jurare tenebantur l. 1. C. de jurejur. propter calumniam.
- (c) Tit. ff. de calumniatoribus FORCATVL. in necromantia. jur. dialog. 54. n. 4. & AVRPACH. lib. II. epist. c. 5.
- (d) Quarta pars bonorum, quæ damnatorum fuerat, accusatoribus cedebat.

blicis lex Remmia. (e) Iuramentum hoc ab actore recusatum reum ab actione absolvit, & ab hoc re-
jectum eum condemnat. Procuratores vero & ad-
vocati, qui ab isto abhorrent, nec monenti iudici,
ut præstetur, obtemperare volunt, sparta sua non
inique

(e) Legem hanc a Memmia distinctam fuisse, verior est
sententia, quicquid etiam PIGHIVS tom. II. *annal. Ro-*
man. p. 484. arbitretur. CICERO in oratione pro RO-
SCIO AMERINO p. 189. *Quid ergo est,* inquit, ita,
tamen quaesit, te cupidum esse oportebat, ut horum existim-
ationem & LEGEM REMMIAM aliquid putares valere.
Hoc modo in veteri libro se scriptum invenisse, tes-
tatur ANTON. AVGVSTINVS, de legibus & Sctis. *Legis*
Remmia mentionem injiciunt MARCIANVS lib. *singul.*
ad Sct. Turpill. l. 1. ad Sct. T. & PAPIANVS lib. 1. adal-
ter. l. quaesitum ff. de testib.

Græci calumniatores *συκοφαντας* vocabant. Vid.
BRENCMAN in tract. de scopo, contin. & exitu juram.
calumn. In THEOPHILI paraphr. lib. IV. tit. 16. habetur:
ἀντόρα συκοφαντίας. Fustibus casum, est in l. 16. c.
ex quibus causis infamia irrogatur, cui per præconem ita di-
ctum est, *ἰσυκοφαντίας* i. e. calumniatus es, ut calumnia-
torum videri notatum, ideoque famosum, manifestum est.
Eadem vox reperitur in l. 17. eodem. HALOANDER,
CONTIVS ad l. 16. c. CVIACIVS lib. 13. c. 3. in l. 16.
legendum volunt: *συκοφαντίαις.* Addit Contius, unum
tantum reperiri exemplar, in quo aliter scriptum est,
in quo plura alia verba Græca sequuntur, quæ vitio
libra-

inique privantur. (f) Apparet enim ex eo, quod a perversorum mandatariorum, & rabularum, quibus lucri bonus odor, ex re qualibet, censu non procul absint.

D 2

§. VI.

librariorum legi non possunt. Restituit illa verba CVIACIVS ex libr. Basilic. quæ etiam in synopsi eorum lib. LX. tit. 1. c. 10. leguntur. De verbo plura jocosa, ut notavit etiam GOTHOFRED. in not. ad l. 16. § 17. ALCIATVS lib. 11. dispart. c. 27. habet FORCATVLVS in sphaera legali fol. 17. ex l. 16. c. item l. 13. f. ff. de iurejurando & l. 8. ff. de poenis colligit, penes Romanos etiam Græcis verbis sententias promulgatas fuisse. Poena legis Remmiæ calumniatores sive falsi accusatoris fronti litteram inuri voluit. TVRNEBVS lib. 22. adversarior. c. 22. C. fuisse affirmat, BRENCMAN autem pro K. pugnat, quoniam, ut ex Terrentio & Quintiliano constat, K. olim inter litteras Romanas fuerit. Cum Brencmano stant CVIACIVS ad l. 15. qui supra, de testib. § ZOES. tit. ad Sc. Turpill. Hic a Constantino ritum hunc abrogatum esse dicit, & provocat ad l. 17. C. de poenis. Hodie quoque inscriptio & talio extra utum sunt.

(f) GAIL. lib. 1. obs. 89. BOCERVS cl. VI. D. 15. th. 15. MEV. ad l. l. lib. V. tit. 11. art. 6. n. 11. Inter talia iurisjurandi capita etiam hoc continetur, quod litium protractiones, quo multiplicatæ pertinent dilationes, curatius evitari debeant. Sed iudices quoque oportet, animum ad litium finem appellant, & non tam de conglomerandis numis ex decretorum & sententiarum

§. VI.

In nonnullis territoriis calumniæ juramentum generale, ob perjuriorum frequentiam, est sublatum, (g) utpote in Belgio, (h) Saxonia, (i) ducatu Magdeburgico (k) aliisque adhuc Germaniæ terris. Verum enimvero, licet cum iis non sentiam, qui asserunt, juramentum calumniæ jure divino esse introductum, atque sic nulla contraria lege aut consuetudine tolli posse (l) non puto tamen, hoc juramentum, quod publica introduxit utilitas, propter

per-

rum multitudine, quam provincia sua, ut par est, administranda, sint solliciti. Vid. ZIGLER *in dicalice*. Quam vellem, ut hunc librum omnes judices in numero habere, & in succum & sanguinem converterent.

- (g) HILLIGER *ad Donell. lib. XXIV. c. 3.*
 (h) PEREZ, *ad tit. C. de jurejur. propter calumn.*
 (i) COLER, *part. I. decis. 117. n. 10. sqq. CARPZOV. lib. III. respons. elect. 54. n. 4.* Si autem judex percipit, aliquem litigantium, aut advocatorum de veritate occultanda, aut immutanda operam dare, ipsi juramentum maliitiæ speciale injungere potest.
 (k) AYRER. *in proc. jur. l. I. c. 11. observ. 11. n. 4. Neu verbesserte Magdeb. Proces - Ordnung c. VII. part. II. apud MYLIVM p. 113.*
 (l) JCTos, qui hanc sententiam fovent, excitat KETTLER *decis. Oeffrisca 36. § 42. cent. I.*

perjurii periculum esse abrogandum, aut omittendum. Si ob perjurii metum ab hoc juramento abstinendum, illud merito ab omnibus faciendum juramenti, quippe cum ubique idem sit perjurii periculum. (m) Præstat ejusmodi perjuros supplicio afficere, quam illorum gratia juramentum plane tollere. Neque procuratores & advocatos juramentum, quod matriculæ nomen dantes præstant, ab hoc liberare potest jurejurando. Conducit enim, imo quodammodo necesse est, ut singulis in causis ad ea, quæ sunt muneris sui partes, recte curanda, jurejurando se adstringant. (n) Generalium namque illo-

D 3

rum

(m) KETTLER l. c. decis. 42. n. 40.

(n) Sed quod ad procuratores & advocatos attinet, hoc jus fere in desuetudinem abiit, tamen, utiliter practicari posse, non dubito. VULTEIVS de judiciis lib. III. c. 2. n. 52. Adde KETTLER decis. LIX. ubi cum GIBALIN. tract. de univ. humanar. negotiat. tom. II. lib. VI. art. 9. n. 39. & OBRECHT de juramento calumn. c. 6. statuit juramenti calumnia, quod advocati & procuratores in quibusdam judiciis hodie præstare tenentur, nulla in jure romano reperiri vestigia, & textus, qui hanc in rem citantur, de longe alio advocatorum juramento, agere: Verum sufficit, juramentum illud calumnia, quod hodie advocati præstant, ad textus juris Romani, quoad esse genericum quadrare, si non ad eos quadret, quoad esse specificum. Ceterum Iureconsultus ille cruditus l. c. n. 23. sqq. nobiscum consentit, quod rei publicæ

rum juramentorum, quæ officialitatis dicunt, non semper ratio habetur. Sed quæritur, an procurator ex officio datus, in hoc adigi queat juramentum? Vbi distinguunt inter processum, & merita causæ, ut illo casu teneatur, hoc casu non teneatur. (o) Fiscalem autem a præstatione juramenti calumniæ usus judiciorum approbatus relevat. (p)

§. VII.

Quæstio oritur, an in illis terris, ubi ad judiciorum constitutionem, & processuum substantiam juramentum calumniæ non pertinet, juramentum hoc, in actis semel legitimo modo exactum, postea expresse remitti possit? Vbi magnus doctorum numerus negativam tuetur sententiam. (q) Sed habet tamen hæc sententia aliquid ex dubio, cum homines a jure quæsito per pacta discedere possint, sibi que invicem jurisjurandi vinculum remittere.

§. VIII.

publicæ interfit, ut juramentum calumniæ ab advocatis, sub cujusvis causæ primordio, præstetur, etiam si generali jam tum se obligaverint, quod officio recte fungi velint. Iunge POLEMAN in *racemationibus* pag. 457.

(o) GAIL. l. obs. 55. VULTEI. l. c. n. 60.

(p) MYNSINGER cent. 4. observat. 74. GAIL. l. c. observat. 40.

(q) Vid. KETTLER! *decis. Ostfronica* 42. ubi, hoc etiam jure Ostfrisco statutorio receptum esse, testatur.

§. VIII.

Quo nam autem tempore juramentum illud calumniæ generale præstandum fit, non omnino, sine dubitatione esse, videtur. Plerique affirmant, id regulariter nemini, ut ante litis contestationem præster, injungi posse, (r) nisi quis, litem contestari tergiversetur: Sed hoc hodie, ubi processus initium non a litis contestatione, sed a citationis insinuatione fit, mutationem passum, censetur. Inprimis autem mihi durum videtur, sententiam, qua judex, ante litis contestationem juramentum calumniæ præstandum, jubet, pro nulla haberi, nisi hoc statuto sit stabilitum. (s)

§. IX.

An juramentum calumniæ, in prima instantia præstitum, in secunda instantia repeti debeat? disceptationibus est obnoxium. (t) Mihi placet sententia
Con-

(r) ANTONIVS DELRE TIBVRTIN *de juram. calumn.* c. 18.
OBRECHT *de juramento calumn.* c. 9.

(s) Hoc in *Frisia Orientali* factum. KETTLER *decif.* I, n. 51. seqq. testatur.

(t) OBRECHT *de jurament. calumn.* c. 5. Ad priorem casum Nov. 99, & ibi gloss. in *verb. nequaquo* *U. auct.* *Sacr.*
iii,

Conringii, vicepræsidis quondam dicasterii Frisiæ orientalis, si in facto nihil novi allegatur, nec etiam novæ probationes producendæ, sed acta priora, loco gravaminum & defensionalium, hinc inde reperuntur, juramenti illius in secunda instantia repetitionem non requiri, cum causa appellationis sit una eademque causa, cum causa prioris instantiæ. (u) Aliter autem se rem habere, si quid novi in secunda instantia proferatur,

§. X.

A justitia, haud scio, an remotum videatur, quod in appellationis instantia, nova proferri possint; cum nemo se gravatum dicere queat in eo, quod in iudicium non fuit introductum. Interim fora litigantibus concedunt beneficium, nondum deducta deducam, & nondum probata probabo. Practici hujus sententiæ studio *l. 4. C. de tempor. & reparationibus appell.* in auxilium perunt: Sed videretur textus ille eorum placitum nihil admodum in securo collo-

tit. C. ubi jur. calumn. ad posterior. autem I. qui bona §. si quis stipul. *l. properandum bis omnibus C. de judic. c. pr. de juram. calumn. in 6. VULTEIVS de judic. lib. III. c. II. n. 89. 199.* affirmat posteriorem sententiam in praxi obtinere: sed hoc forte non, nisi sub allegata limitatione, est intelligendum.

(u) Decis. 195.

collocare & statuere; quum illas tantum allegationes & deductiones admittat, quæ non ad novum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur, & illis conjunctæ sunt, quæ apud anteriorem judicem noscuntur propositæ. Quod autem illo usurus beneficio, se novorum antea non habuisse notitiam, aut quod sibi persuasum habuerit, illorum auxilio non indigere, jurejurando evincere debeat, multo minus in ista lege reperitur. Nisi hoc ex ultimis legis verbis: *verum apud sacros cognitores sine procrastinatione præberi potuerunt, id quoque eos admittere, quo exercitatis jam negotiis pleniore subveniantur veritatis lumine, colligere moliuntur; Fateor tamen scrupulum, qui mihi refidet, hæc verba evellere non posse.*

§. IX.

Ad juramentum perhorrescentiæ, ex jure canonico originem trahens, jam perveniendum est. Improbanda merito illorum sententia, qui tradunt, judicem inferiorem perhorrescenti, absque omni causæ cognitione, juramentum deferri posse. Nam non solum judicis inferioris pudor hic versatur, quoniam perhorrescentia in ejus quodammodo tendit contumeliam; Sed adversarii etiam sæpe interest, ne prima privetur instantia. (v) Quod ad causas, propter
E quas

(v) LAVTERB. in dissert. de juramento perhorrescentiæ,
§. XVII,

quas, iudex perhorresci queat, attinet, eæ in Lauterbachio (w) ad duarum rediguntur numerum. Si iudex inferior & competens est suspectus, & actor metuit, iudicem illum ob amicitiam, inimicitiam vel aliam causam, quod iustitia & æquitas postulat, iudicaturum. Secunda est adversarii potentia, vel alia similis causa, ut locus non satis tutus, propter quas actor perhorrescat, & timeat, se reum secure in foro ordinario, & coram inferiore, convenire posse.

§. XII.

Juramenta dandorum & respondendorum, postquam litis contestatio specialis, novissimo imperii recessu, est injuncta, e foris merito proscribenda esse, non sine ratione a permultis affirmatur doctoribus. Inserviebant enim positiones illæ ad magis constringendum illum, qui litem generaliter erat contestatus: sublata autem causa, tollitur effectus. Nec effugio aliter sentientium, quod positionibus illis sæpissime lites abbreviari possint, assensus adhibendus; siquidem rarissima aut nulla exstant exempla, quod in tanta forensium pugnarum pertinacia, intervenientibus istis positionibus, lites fuerint terminatæ. Doctrina, quod hic tantum de credulitate juretur, multis perjuriis occasionem præbuit. Neque

(w) L. c. §. XVIII.

que utilitas, quod hi articuli, si mediante forte juramento respondendorum negentur, probatorialium vicem habere possint, juramenti abusum excufabit.

§. XIII.

Penes Romanos aliud in usu non fuisse videtur juramentum in litem, quam affectionis (x) obdolum (y) & veram contumaciam illius, qui præstare debebat, & præstare noluit, ubi commode manu militari aut alio convenienti modo ab eo obtineri non potuit, aut illud tantum debito tempore facere neglexit. Non autem a iudice concedebatur, nisi in rebus, in quæ rationabilis cadebat affectio (z) licebat.

E 2

bat

- (x) PYRRHINGVS ad I. C. lib. II. decret. tit. 14. sect. 1. Neque videtur differentia ex l. 5. ff. de in litem jurando erui posse. Adde l. 45. ff. locat. cond. Potius ex illis LL. colligi poterit, non dari, nisi juramentum in litem affectionis.
- (y) *Ex culpa autem iurjurandum non esse deferendum, constat, sed æstimationem a iudice faciendam §. 4. l. 2. ff. de in litem jurando. Videtur tamen hic quoque sub dolo lata contineri culpa. ZASIVS. sing. respons. lib. I. p. 60.*
- (z) BELLONVS *supputat. jur. lib. II. c. XIV. n. 5.* Interpretes in comment. ad l. 3. ff. de in litem jurando, plerumque opinantur, in nummos non cadere affectionem: verum hoc in illa lege non dicitur; sed ob nummos non dari iurjurandum in litem, quia certam habent æstimationem. CORASIVS *lib. VI. miscell. c. V.*

p. 539.

batque tunc jurare in infinitum (a) *l. 4. §. 2. de jurejur. in litem.* Haudquaquam tamen inde res majus in se nanciscebatur pretium. Nam non sequitur, res pluris aestimari potest per jusjurandum in litem, ex rei contumacia, idcirco & pluris fit. (b) Aestimatiōni autem illi, quæ deinde juramento corroboratur, a judice limites ponuntur. Juramento in litem aliqui juramentum Zenonianum accensent.

§. XIV.

Nescio quid de heredum juramento diffeffionis de credulitate dicere debeam, si ne quidem conscientiam probabilem & verosimilem de re diffrenda habeant. Tale juramentum tam nudum & crudum, quod tantum possibilitati innititur, jurantes maximo periculo peccandi & perjurio exponit, & judices, qui

p. 539. Atqui, inquit, FABER in *rational.* ad *l. 3. de in litem jurando* p. 157. 158. nummorum depositorum, qui per contumaciam dolumve depositarii non restituantur, pretium nullum esse potest, cum etiam cujuslibet rei pretium in pecunia numerata consistere debeat, non potest utique pecunia pecuniam aestimare.

(a) Sunt tamen qui putant, infinitum hic pro indeterminato accipiendum. BRISSON. in voce *infnit* HUBER in *eunomia Romana.* Multa sunt quæ FABER ad §. 2. citat. conglomerat, quæque Huberus examinat.

(b) LABBÆVS *obs. in synops. Basilic.* p. 64.

qui aliquem ad tale admittunt de credulitate juramentum, perjurious, quæ inde sequuntur, causæ morales esse censentur.

§. XV.

Abusum quoque esse, existimo, quod juramentum diffessionis non possit referri, licet pars ex cuius petitione in jungitur, æque ac altera rei notitiam habere possit. Neque enim mihi ratio, quam hic allegare solent, quia ab ipsa lege est, unquam satisfecit. Nam reliqua etiam juramenta sunt a lege, vel imperante, vel concedente. Sic & abusus rationem habet, quod juramentum malitiæ hic non admittant. Enim vero, ubi calumniæ vel doli suspicio, ibi juramentum calumniæ speciale locum habet. Neque hanc doctrinam evertere potest medius terminus, quod hoc juramentum non veniat ex partis delatione, sed ex legis autoritate, quoniam hæc non impedit, quo minus prædicatum subjecto convenire queat, si pars adversa urgeat, juramentum illud esse præstandum, & tamen suspicio adest, illud malitiose peti. Deinde inter abusus referri potest, quod, loco juramenti diffessionis, nolint admittere probationem, pro exoneranda conscientia; cum tamen, ad impediendum diffessionis juramentum, alteram partem ad probationem admittant, juraturum perjurium facturum. Ad id merito ante omnia est incumbendum judici, ut quam curatissime evitentur perjurya. De-

nique nec hoc omittendum, quod illa diffessio, ubi quis tantum interna sive contenta instrumenti diffiteri vult, non nisi sub accurata concedenda sit circumspessione. Solent enim homines, ex habendi aut retinendi cupidine, perjuriam, quæ committunt, reservationibus mentalibus & imaginariis interpretationibus involvere,

§. XVI.

Rubrica sive complexio tituli de jurejurando, quando juramentum dicitur esse sive voluntarium, sive necessarium, sive judiciale; doctorum certaminibus ansam præbuit. MERILLVS in *observationibus* CVIACIVM inculcat, quod circa juramenti voluntarii & necessarii definitionem sibi non constiterit, aut minus recte ea definierit. CVIACII partes contra Merillum Cujacii auditorem, deinde æmulum, tuetur OSIVS. (c) Fatetur FABROTTVS (d) in tribus illis speciebus, Cujacium variasse. Ille juramentum voluntarium vocat, quod ex partium conventionione, extra judicium, citra judicis jussu, defertur, & pro hac sententia allegat Theodorum Balsamonem ad nomocanonem Photii. Necessarium autem

(c) In variantibus Cujacii lectionibus tom. III. thes. jur. Ottomiani disjunct. XVIII. p. 734.

(d) Enarras ad lib. IV. c. paratit. I.

autem ipsi dicitur, quod a parte parti in iudicio defertur, vel refertur; & iudiciale, quod inopia probationum a iudice defertur.

§. XVII.

Nostres iuramentum voluntarium dicunt, quod pars parti sua sponte in iudicio, aut extra iudicium defert; necessarium autem, quod iudex, etiam non rogatus, ex officio injungit; atque hoc in purgatorium & suppletorium dividunt. Nos de duabus hisce posterioribus speciebus primum quædam monebimus.

§. XVIII.

Juramenti, quod barbare purgatorium vocant, varia in iure existant exempla. Hoc iusjurandum tam in civilibus, quam criminalibus locum habere, dicunt. Oprandum tamen, ne circa illud permittendum, aut injungendum, nimium faciles iudices essent. Sæpe ad illud tanquam ignorantia, negligentia, aut immutandæ iustitiæ asyllum delabuntur. Practici regulam solent ponere, purgatorium iuramentum non habere locum, (e) nisi suppletorio
non

(e) Quando adfunt suspiciones, a quibus reusse aliter, quam mediante hoc iuramento, liberare non potest, ALTHVS, *dicæologic.* lib. III. c. 40. n. 7. lqq.

non fit locus: aut torturæ: sed in applicatione nonnunquam multi committuntur errores, & sophismata. Interim saniores JCI hoc ægre in aliis, quam modici præjudicii causis, admittere solent.

§. XIX.

An in causis infamiam irrogantibus juramenti delatio sive a parte, sive a iudice apud Romanos locum habuerit, controversum est. IOANNES VAN DE WATER (f) contra ANTONIVM FABRVM (g) & FORNERIVM (h) qui ex CASTRENSIS, BARTOLI, JASONIS, aliorumque, contrariam foventium opinionem, stant partibus, disputans, negativam amplectitur sententiam. Rationes illius satis probabiles videntur. Vix credibile est: aliquem, in tanta perjuriorum frequentia, famam suam, quæ cum vita pari passu ambulare dicitur, committere, aut permittere voluisse, ut quis mediante juramento, a dolo, quo alterius famam, jus, aut res læserat, se liberare potuisset. (i) Attamen leges ab eo adductæ tuendæ ejus hypo-

(f) *Observationum juris Romani lib. II, c. X.*

(g) *In rational. Pandect. ad §. 2. l. 22. de jurejurand. & lib. IV. C. tit. 1. definit. 43.*

(h) *Lib. IV. rer. quotidianar. c. 19.*

(i) *Vterque tandem inrepidus altaria tanget, & spreta divini Numinis ira, interpretandi sibi quisque jusjurandum & leges*

hypothesi minus idoneæ sunt. Enim vero in l. 3. §. 1. ff. de jurejur. ne jota quidem de eo, quod in quaestione est, legitur, sed sequentia legis verba potius sententiæ ejus repugnant. *Quacunque autem inquit VLPPIANVS l. c. actione quis conveniatur, si juraverit, proficiet ei jusjurandum, sive in personam, sive in rem, sive in factum, sive poenali actione, sive quavis alia agatur, sive interdicto.* In l. 13. §. 6. eod. nihil aliud dicitur, quam in re pecuniaria per genium principis pejerantem, fustibus castigandum, & ita ei superdici debere: *προπετάς μή οἴνε.* (κ) Neque in l. 34. ff. eod. juramenti delatio a causis famosis excluditur, sed ibi tantum monetur: *jusjurandum ad pecuniam & ad res omnes locum habere, etiam de operis jusjurandum deferri posse, nec de injuria queri adversarium posse, cum possit jusjurandum referre.* Quæ exclusio multo minus præsumenda, quoniam tot sunt textus, qui expresse contrarium docent.

F

§. XX.

ges apus faciet. Sententiam hanc ex Livii lib. III. c. 20. affert VAN DE WATER p. 160. *observat. jur. roman.* Non abludunt ab illis verbis, quæ VLPPIAN. in l. 8. c. 5. ff. de condit. instit. referuntur: *homines ad jurandum faciles contemptu religionis.*

(k) Petulanter ne jurato,

§. XX.

Jam videbimus, quid VAN DE WATER ad textus ipsi obstantes respondeat. Antequam autem quid ad l. 9. §. 2. ff. de jurejurando & l. 18. C. de his qui notantur infamia, regerat, sub examen vocemus, consultum videtur, legum istarum verba ponderare. Sunt primi textus hæc: *Si damnatur quis post jusjurandum ex famoso judicio famosum esse magis est: posterioris autem hæc: Quid si jurejurando decisa contentio fuerit, nemo dubitaverit, quin religionem absolutio judicantis sequatur.* (*) Hæc tela tali evitare, aut repellere laborat ratiocinio. Agi in illis legibus de casu, ubi juramentum super causa famosa delatum, relatum fuerit, aut jussu judicis, & consentiente parte præstitum, quemlibet autem juri pro se introducto renunciare posse, & suæ temeritati acceptum ferre debere, si nominis honesti jacturam faciat, secundum illud l. 53. de R. I. Verum enim vero boni jureconsulti est, sensum legis ex lege eruere, non autem ei sensum inferre: ast nihil eorum, quæ Waterianus continet discursus, in lege explicite, aut implicite habetur. Itaque inutilis plane est, ad removendam objectionem, quæ ex illis legibus petitur. Quod ad reliquas spectat leges, eæ sunt sequentes: l. 13 §. 2. ff. de jurejur. Idem Iulianus scribit, eum, qui juravit, furtum se non fecisse, videri de toto jurasse, atque adeo neque furti, neque condictionis teneatur, quia condictionis solus fur tene-

(*) Add. t. 6. §. 4. ff. de jurejurando,

tenetur. Nunquid ergo, qui juravit, se furtum non fecisse, hoc solo nomine (a) si conveniatur, exceptione utatur? l. 25. ff. de jurejur. §. 5. Si quis juraverit se non rapuisse, non debet adjuvari hoc jurejurando in actione furti & conditione, quia aliud est furtum fecisse, quod vel clam fieri potest. §. 6. Colonus cum quo propter succisas forte arbores agebatur ex locato, si juraverit, se non succidisse &c. 7. Quae juravit divortii causa, se rem non amovisse &c. 9. Item, Pomponius ait, eum, qui furtum sibi factum alicujus rei juravit, non statim etiam conditionis causam nancisci l. 6. §. 4. de his qui notantur infamia: Sed & si jurejurando delato juraverit quis, non deliquisse, non erit notatus l. 11. §. 1. rer. amotar. Qui rerum amotarum instituit actionem, si velit magis jusjurandum deferre, cogitur adversarius jurare, nihil divortii causa amotum esse. Ut ab harum legum vi se liberet VAN DE WATER, proponit: prætorem in causis famosis potuisse quidem jusjurandum invito deferre, & injungere, sed tunc juramentum non, nisi quoad causam pecuniariam, effectum habuisse. Cæteroquin talem, volente prætore, ab infamiae labe liberum mansisse. Cumque ipsi occurrat

F 2

obex

(a) VAN DE WATER legendum putat: hoc suo nomine: in quo consentientes habet *libr. Basilic. collect. lib. XXII. t. 5.* ubi, ut est in latina versione, legitur: qui juravit, se furtum non fecisse, neque furti, neque conditione furtiva suo nomine tenetur.

obex in l. 63. ff. *de furtis*, ubi MACER inquit: *non poterit præses provincie efficere, ut furti damnatum non sequatur infamia.* Vt se hic expediat, ait, Macrum loqui de casu, ubi quis legitimis probationibus convictus, a præside condemnatus est, hoc autem ad casum juramenti non spectare. Deinde addit, præsumendum esse, Jctum illum respicere casum; si coram prætore de furto criminaliter actum fuerit, si quidem l. 63. illa ex MACRI *lib. II. publicorum judiciorum* desumpta sit. Pergit inprimis argumentum a transactione ad jusjurandum procedere, in transactione vero, si autore prætore de causa, infamiam inferente, transactum sit, infamiam cessare. Denique prætorem actionem doli, actionemque furti in actionem in factum commutare posse; quidni etiam efficere potuisset, ut in causa pecuniaria simulque famosa, infamia non fuerit inflicta.

§. XXI.

Verum enim vero vix erit, ut VAN DE WATER suis responsionibus, illis, qui ab eo dissentiant, satisfactorius sit. Leges allegatæ omnes pro contraria sententia pugnant. Notatu digna sunt, quæ in MARCIANI l. 1. §. 4. *ad Scetum Turpill.* leguntur: *Et quamvis nihil de poena subjecerit, tamen legis potestas adversus eum exercebatur. Nam ut Papinianus respondet, facti quidem questio in arbitrio est judicantis, poena vero persecutio, non ejus voluntati*

*tati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. Cum his plene consentiunt, quæ Macri in l. 63. ff. de furtis recitantur. Neque MACRI verba, quæ sunt generalia, ad casum, quem sibi fingit Van de Water, juxta genuinæ interpretationis regulas restringi potest. Deinde nullæ differentiæ ratio valida in proposito afferri poterit, unde constat, quod in juramenti delatione id non habere debeat locum, quod in aliis modis probandi obrinet. Porro quod Maer l. c. non solum de publicis judiciis, sed & privatis loquatur, constat ex l. 7. ff. de poenis, quæ ex eodem libro est desumpta, ubi hæc leguntur. *Infamem non ex omni crimine sententia facit, sed ex eo, quod judicii publici causam habuit; itaque ex eo crimine, quod judicii publici non fuit, damnatum infamia non sequitur, nisi id crimen ex ea actione fuit, que etiam in privato judicio infamiam condemnato importat, veluti furti, vi bonorum raptorum, injuriarum.* Prætorum placita, quæ adhuc ex Macri lib. II. publicorum judiciorum reliquæ sunt, satis ostendunt, in eo, præter doctrinas de publicis judiciis, etiam alia jurisprudentiæ argumenta prolata esse. Quod ad argumentum a transactione ad juramentum adtinet, illud quidem procedit intuitu illius tertii, quod scilicet uti transactio, ita etiam juramentum lites terminet, non autem ubique ratione objecti, aliorumque effectuum. Non enim desunt inter jusjurandum & transactionem discrepantiæ. Ex communi doctorum sententia.*

tia (b) Gajum Ictum in leg. 6. ff. de transact. statuisse dicunt, de controversiis, quæ ex testamento proficiscuntur, transigi non posse nisi inspectis primum testamenti tabulis; item de alimentis futuris, ultima voluntate relictis, nisi autore prætore, transigi posse l. 5. §. 1. ff. de transact. Quis autem negaret, in utroque casu iuramenti delationem locum habere posse. Id quod prætori datum, ut, eo autore, de delicto, salva existimatione, transigi queat, tanquam singulare ad exemplum & extensionem trahi nequit. Neque huc pertinet, quod PAPINIANVS lib. 2. quest. (c) habet: *Durioribus etenim poenis affectus, ignominia velut transacto negotio postea liberari: minoribus vero, quam leges permittunt, subjectos nibilo minus inter infames haberi, cum facti quidem questio sit, in potestate judicantium juris autem autoritas sit.* Verum hoc non habet locum, nisi ubi gravior poena est imposita, quam leges volunt. *Nam si in causa furti nec manifesti in quadruplum iudex condemnavit, oneratum quidem reum poena aucta, nam ex furto*

(b) NOODT de pactis & transactionibus c. XVIII.

(c) L. 15. ff. ad municipalem. Papiniani verba excitat MARCIANVS libr. singul. ad Sctum Turpill. l. 1. §. 4. ad Sct. Turpill. Idem habet VLPIAN. lit. 6. ad edict. l. 12. §. 7. de his, qui notantur infamia. Poena gravior, ultra legem imposita, existimationem conservat. Add. l. 10. §. 2. ff. de poenis & l. 4. C. ex quibus caus. infam.

non manifesto in duplum conveniri debuit: verum
 banc rem existimationem non conservasse; quamvis
 si poena pecuniaria eum onerasset, transactum cum
 eo videtur. (d) Adgravando namque poenam non
 pecuniariam, sed corporalem, potest praeses efficere,
 ne fur sit inter infames. (e) Hoc non tam est poe-
 nam infamiae remittere, quam eam cum alia com-
 mutare. Iungere liceat haec Donelli. (f) Praeses, si
 scilicet simpliciter damnavit, nec aliam poenam, qua
 in locum infamiae substituitur, veluti condemnatio in
 duplum vel quadruplum, salva existimatione.

§. XXII.

Graviter adhuc Waterianae sententiae adver-
 santur l. 5. §. 5. de injur. l. II. §. 1. eod. In hisce legi-
 bus permittitur actori, jusjurandum deferre, ut reus
 juret, injuriam se non fecisse.

Ad hunc nodum solvendum VAN DE WA-
 TER gladio utitur nimis obtuso; scilicet potuisse
 quidem ab actore jusjurandum deferri reo, non ta-
 men

(d) L. 7. §. 13. ff. de his qui notantur infamia.

(e) SCIPIO GENTILIS de jurisdic. lib. III. cap. XXXV.
 pag. 470.

(f) Lib. XVIII. c. 8. p. 307. Adde ZASIVM lib. II. intell.
 singul. p. 170. 171. Non iudex transigit, sed ipsa sententiae
 severitas ANT. FABER ad l. 13. §. 7. ff. de his qui notantur
 infam.

men eo effectu, ut, illo non præstito, reus infamis fieret. Sed quomodo talis ab infamia liber manere potuisset, quem leges talem pronunciant. Juramentum delatum super injuria præstare non posse, idem est, ac si actor probasset, reum sibi injuriam intulisse. Sic & ejus suspicio, quod speciale quid in actione injuriarum receptum fuerit, vacillat, cum tot ei obitent leges.

§. XXIII.

Alta adhuc enodanda erit quæstio; an juramentum purgatorium in criminalibus, capitis aut corporis poenam afflictivam ingerentibus, locum habeat; Ejus in criminalibus penes Romanos non habitam fuisse rationem, sed ex jure Longobardorum promanasse PANCIROLLVS (g) affirmat. (*) Romanis satius visum, *impunitum manere facinus nocentis, quam reum, si non possit testimoniis aliisque probationibus legitimis conveniri, damnare l. 3. ff. de poenis.*

(g) Lib. I. c. 25. Huic adstipulatur VAN DE WATER *obs. jur. Rom. lib. II. c. XI.*

(*) De tortura spiritali five purgatione canonica & vulgari vid. tit. jur. can. & ad eos GONZALEZ *lib. V. de decretal.* Ibi multa curiosa ad hoc argumentum spectantia, leguntur. Adde CANGIVM in vocab. ordal. SICAMA *in not. ad antiq. Frisior. leges tit. 14.*

poenis. (h) Ut verum fatear, leges, quæ ex juris promptuario evocantur, non nisi ancipiti, ut mollius loquar, inservire possunt pugnae L. 4 ff. de edendo, ad quam provocat CVIACIVS (i) nihil continet, quod quodammodo, pro juramenti purgatorii efficacia in criminalibus, usui esse possit. L. 3. C. de his, qui ad ecclesias confugerint, de purgatorio juramento plane filet: Sed prohibetur tantum ibi, ne quis armis in ecclesia comparere audeat, quod ibi religionis nomine melius, quam armorum presidio munus. Additur deinde: Sed si ecclesie voce moniti, post tot tantorumque denunciations, noluerint arma relinquere, quam clementia nostræ apud Deum & episcopum causa purgata, armatis, si ita res exegerit, intromissis, trabendos se abstrabendosque esse cognoscant. In l. ult. C. de bon. autor. jud. possid. videtur quidem esse casus, ubi quis se, mediante juramento, a doli & delicti suspicione liberare debebat. Cæterum ex textu non adparet, an talis liberatio etiam in delictis majoribus, si quis suspicionibus est gravatus, & crimen fateri non vult, nec, illud ab eo commissum esse, probari possit, locum habere debeat. Notum enim, ob delicta etiam minora, penes Romanos quandoque accusationes locum habu-

G

(h) VAN DE WATER p. 170. FORNER. lib. 1. rer. quo-
uid. c. 26. lib. V. c. 7. & 19.

(i) In c. 5. de cohabit. cler.

habuisse. Neque id, quod in affirmantium sententia est, ex reliquis juris fontibus derivari poterit. Quis enim asserere auderet, hoc in l. ult. C. de abolitione latere, in qua iudici injungitur, non minus accusatorem ad docenda, qua detulit, quam reum ad purganda, qua negavit, urgere. Quidni enim hic alio modo, quam per juramentum, innocentiam probare poterit. Idem dicendum de l. 5. ff. de publicis iudiciis, in qua dicitur: si quis reus factus est, purgare se debet, nec ante potest accusare, quam fuerit excusatus. Collineant eo quoque verba l. 6. C. de procuratoribus sequentia: reum criminis constitutum, defensionem cause suscipere non posse, antequam purget innocentiam suam. Nec dissimilia sunt, quae in leg. 19. C. de his, qui accusare non possunt, conspiciuntur: neganda accusatio, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint, secundum scito veterum juris conditorum.

§. XXIV.

Interim abnuere non possum, varios juris canonici textus omnimodo in criminalibus juramenti purgatorii usui favere. (k) Ego cœteroque iudicem hic potius juris civilis, quam canonici placita sequi debere,

(k) Textus illos larga manu exhibet GONZALEZ DE TELLEZ ad c. XVI. X. de purgat. canonica.

debere, putarem, nisi aliter a principe iustus sit. Quis enim dubitaret, aliquem, seposito perjurii metu, ut vitam corpusque saluum haberet, per sanctissimum quidque pejeraturum. Nimum enim sibi fident in misericordia divina, quam, ad quodvis momentum, & quidem ad extremum usque habitum, sibi patere credunt, abutunturque vera illa doctrina, omnia peccata, sic etiam perjurium, per sanguinem Christi esse extincta. Væ perversis illis divinæ voluntatis interpretibus. Satius est, plane absolvere, quam occasionem, ut commissum delictum novo augeatur crimine, nempe perjurio, præbere.

§. XXV.

Suppletorium, quod vocant, jam succedit iuramentum. Notus est juris civilis canon, actore non probante, absolvitur reus. Non probare autem, & probare, non tamen ut oportet, pro uno eodemque in iure nostro habentur. (1) Qui hoc iuramentum latiali tribuunt jurisprudentiæ, ad l. 6 C. de probationibus provocant: Verum in hac lege nihil de iuramento suppletorio, nec perspicacioribus occurret. Neque enim sequitur: *rationes defuncti, quæ in bonis ejus inveniuntur, ad probationem sibi debitæ quantitatis,*

G 2

tatis,

(1) *L. ult. C. de probat.* FORNER. *lib. V. rer. quotid.* c. 26. & FABER *in rational.* ad l. 1. §. ult. ff. ad *Sctum Vellejan.*

tatis, solas non sufficere, & si in ultima voluntate certam pecunia quantitatem, aut etiam res certas sibi deberi, significaverit, ideo probationis defectus per iuramentum suppleri debet. Potest enim præsumtio illa, per alia adminicula, in sufficientem enasci probationem, aut illius, ut inidoneæ, nulla plane haberi ratio. In utroque videlicet illo casu est testimonium in propria causa. Certe insufficientem plane probatio, quæ ne quidem ad id, quod practici requirunt, ut suppletorium admitti debeat iuramentum, sufficit. Neque majoris roboris est argumentum, quod petitur ex l. 3. C. de reb. credit. in bonæ fidei contractibus, nec non (etiam) in cæteris causis, inopia probationum, per iudicem iurejurando causa cognita res, decidi oportet. Ut si leam, hanc legem de iuramento purgatorio intelligi posse, nihil sane hic de iuramento suppletorio dicitur: Sed Diocletianus & Maximianus tantum volunt, si res dubia sit, ita ut iudex apud animum constituere nequeat, pro qua parte sententiam ferre velit, eum ad iuramentum confugere posse. (m) Inopia enim probationum, hic ad fortiorum probationum defectum pertinet, ita ut iudex dubius sit, pro quam parte discernendum. Atque huc etiam respexit GAIUS, quando lib. 30.

(m) NOODT *probabilium juris civilis l. III. c. 6. n. 4. p. 79.* ubi locum ex TERRENTIO in *Andria*, ISIDORO. lib. 10. *etymol.* & OVIDIO lib. 10. *metamorph.* citat. FABER in *rational. ad l. 31.*

ad edictum provinciale l. 31. ff. de iurejurando ait: solent enim saepe iudices dubiis in causis, exacto iurejurando, secundum eum iudicare, qui iuraverit, quod si alias inter ipsos iurejurando transactum sit negotium, non conceditur, eandem causam retractare. Dubiam inquit, FABER causam non aliam GAIVS hic intelligere potuit, quam in qua uterque litigantium intentionem suam plene probaverit, ita ut, propter conflictum probationum, iudex non facile apud se constituere possit, quis vincere debeat, ut iurare ipse etiam liquido possit, sibi non liquere. Quo casu tamen equus est, ut iuramentum a reo exigat. A Bartolo & Accursio, aliisque eorum doctrinae sociis, obscurum illum Caji locum de iuramento suppletorio interpretantibus, discedit etiam DVARENVS (n) quando mentem suam sequentem in modum explicat. Itaque dubia causa videtur esse Cajo, sicut & questio dubia Modestino l. non puto ff. de iure fisci cum iudici non liquet, & eo redactus est, propter paritatem probationis forte, ut haesitet, in utramque partem propendere & inclinare debeat. Quo casu, sine injuria cuiusquam, iudex potest iusjurandum, sed maxime reo, cuius favorabilior est causa, quam actori c. ult. de iurejur. in decret. Verum quia dubia est atque incerta causa equitas, ut vix absolvatur tandem reus, nec aliter quam exacto iuramento

G 3

ramento

(n) Lib. II, disp. annivers. c. XXXIII. p. 1071.

ramento constitutum est, retractari posse. Nec vero idem dici potest, cum actor unum testem habeat, aut alias iusta probatione deficitur, cum dubia aut anceps causa tunc non sit, sed actore non probante, sine contradictione & hesitatione, reus absolvi debeat. Ex Duareni partibus stat DONELLVS. (o) videturque ex veteribus DYNVS eam quoque fovissententiam.

§. XXVI.

Sedet mihi opinio, Gaji locum ad interrogationes (p) quæ in foris Romanis usitatae erant, spectare. Nempe si per interrogationes & responsiones partium causa controversa ventilabatur, & partes pro sua quisque causa rationes allegabant, quæ ita erant constitutæ, ut iudici non constaret, quænam essent fortiores, uni ex partibus iurandum deferre maluit, quam causam plane indecisam relinquere. Quo etiam stabatur, si altera pars, contra quam pronunciatum, se nova invenisse documenta, non dixerit. Hoc enim facto ex integro causa agebatur. Viderur huic conjecturæ ex l. 2. & 3. ff. de interrogationibus in iure faciendi auxilium ferri. Dicitur enim ibi: *edictum de*

(o) *Ad l. 31. ff. de iurejurando.*

(p) *DVARENVS lib. 1. disputat. anniversar. c. 43. Rarvædus: protribus. libr. singul. c. 5. p. 555. 599.*

de interrogationibus ideo prætorem proposuisse, quia difficile esset ei, qui heredem bonorumve possessorem convenit, probare aliquem esse heredem, bonorumve possessorem. Quia plerumque difficilis probatio hereditatis est. Censentur quoque eo respicere l. 15. & 17. ff. de exceptione rei judicata, quæ sunt ex eodem GAJI libro. Potuit autem iudex pro lubitu, ubi equitas postulabat, interrogare (q) & sic etiam haud dubie in ante dicto casu juramentum deferre.

§. XXVII.

Miror, vulgari sententiæ accedere GONZALEZIVM DE TELLEZ (r) qui sequitur COSTAL. (s) & VINNIVM. (t) Ex hoc sequentes GONZALEZ citat juris textus c. ex literis §. ult. X. de probat. c. inter delectos 6. X. de fid. instrument. arg. l. inter pares 38. ff. de re judic. l. 47. ff. de obligation. & action. Verum enim vero nec in his textibus juris canonici, nec in textibus juris civilis reperitur illud, quod in questione est. Pontificii juris textus inter alia capita de possessionis beatitudine, & exceptione ab hac regula, nec non de vitiosis & spuris diplomatibus agunt. Lex 38. autem de re judicata nihil aliud continet, quam

(q) L. 21. ff. de interrogat. in jure faciendis Cc.

(r) Ad c. 2. X. de probat.

(s) Ad leg. admonendi.

(t) Select. jur. quæst. lib. IV. c. 44.

quam quid obtinere debeat, si inter pares numero
 dissonæ sententiæ proferantur, & l. 47. quod jura sint
 faciliora ad liberandum, quam obligandum, statuit.
 Brevissime Vinnii argumenta, quæ in suos usus con-
 vertit Gonzalez, percurreremus. In l. 31. ff. de jurejur.
 nihil dicitur de inopia probationum, sed solere in du-
 biis causis, i. e. cum judex ignoret, pro qua parte
 sententiam ferre debeat, judicem, exacto jurejurando,
 pro eo pronunciare, qui juravit. Nec eadem est ra-
 tio, reus absolvendus est, si actor minus plene pro-
 bavit, igitur absolvendus, etiam si fortiter probaverit.
 Nam imperfectum & inutile, in jure quandoque pro
 eodem accipiuntur l. 21. §. 1. C. de testam. l. 25. ff. eod.
 Ast nullibi dicitur, quod si æque fortem reus habeat
 probationem ac actor, quod hujus probatio pro nulla
 haberi debeat. 2) Debilis admodum est responsio ad
 hoc dilemma: aut probat actor, aut non probat, illo
 casu vincit sine jurejurando l. 9. C. de obl. & act.
 hoc casu reus absolvi debet, l. 4. C. de edendo, esse
 medium quoddam, cum scilicet actor neque omnino
 probat, neque nihil, sed aliquid, & ut loquuntur,
 semiplene. Etenim stylo juris Romani, de quo no-
 bis hic sermo est, imperfecte & semiplene probare,
 est non probare, & cum lex probationem exigit, per-
 fectam requirit l. 6. ff. qui testis. coguntur. l. ult. C.
 de prob. 3) Hic non est quæstio, an duæ vel plures
 imperfectæ probationes, sive præsumptiones aliquan-
 do plenam probationem efficere possint: Sed quæri-
 tur tantum, an penes Romanos obtinuerit, ut mi-
 nus

nus plenam probationem per juramentum plenam reddere potuerint, & quid de hoc modo perficiendi loquatur *l. 31. ff. de jurejur. 4)* Eodem modo ac requiritur, ut ad testamenti substantiam 7. adhibeantur testes, eodem quoque ad essentiam probationis necesse est, ut ad minimum sint duo *l. 12. ff. de testibus.* Vnius enim testis eloquii nulla debet haberi ratio, *etiamsi præclaræ curiæ honore præfulgeat l. 9. §. 1. C. de testib.* Atque huc quoque collineant, quæ sunt in leg 3. §. 2. ff. de testibus: *sed ex sententia animi tui te æstimare oportere, aut parum tibi probatum opinaris.* 5) In *l. 5. & 6. C. de probat.* non dicitur, quod instrumenta domestica, seu privata testatio seu annotatio & rationes defuncti, per juramentum suppletorium, ad probandum efficaces reddi queant. Junge BRONCK-HORST (u) & FABER. (v)

§. XXVIII.

In sententiæ nostræ subsidia etiam venit, quod VLPIANVS *lib. 22. ad edictum,* in quo de probatione per juramenti delationem agit, etiam de interrogationibus in jure faciendis loquatur. (w) Cumque

H Jctus

(u) Ἐπιλοφῶν cent. II. assert. 93.

(v) De erroribus pragmaticorum decad. XIX. errore IV.

(w) L. 2. 4. 6. ff. de interrog. in jure faciendis, quæ ex illo libro sunt desumptæ.

Jctus ibidem prætoris edictum recitet: *ejus rei, de qua jusjurandum delatum fuerit, neque in ipsum, neque in eum, ad quem res pertinet, actionem dabo* (x) illudque sequentem in modum explicet (y) *dato jurejurando, non aliud queritur, quam an juratum sit, remissa quaestione, an debeatur, quasi satis probatum sit jurejurando, exceptiones aliquas adjungit, in quibus præstiti jurisjurandi non habetur ratio.* (z) Inter has haud dubie etiam illa fuit, si interrogationibus & responsionibus in judicio factis, & infecuta utriusque partis probatione æquali, judex in ambiguo constitutus fuerit, pro qua parte sententiam ferre debuerit, & tunc ex unius partis juramento causam deciderit, quod, inventis deinde noviter instrumentis, fortioribusque probationibus, retractari potuerit, ita, ut jurisjurandi exceptio nullius pretij habita fuerit. Huc quodammodo respicere videntur, quæ sunt in *l. ii. §. 3. ff. de interrogat.*, quæ est ex eodem Ulpiani libro; quæ postea emergunt auxilio indigent.

§. XXIX.

Suppletorii juramenti in pontificio jure extare

(x) L. 7. ff. de jurejur.

(y) L. 5. ff. de jurejur.

(z) L. i. pr. ff. de jurejur. l. 5. §. ff. eod.

stare vestigia (a) & judiciorum subsellia hoc recepisse, largior: dolendum tamen profecto, pragmaticos & iudices non nisi Slendrianum magistrum habentes, concitatis nimis passibus ad latibulum hoc, tanquam ad sacram ignorantiae confugere anchoram (b) Species quasdam hujus juramenti, quas fora admittere solent, examinabimus, & quidem secundum HAHNII, STRYKII & LYNCKERI *ductum*. (c) Dicunt, si unus adest testis omni exceptione major, alterius defectum, juramentum a iudice delatum supplere posse. (d) Huic obstat, quod, ut dictum, jure Romano unus testis nullus sit testis. Ad hunc casum non pertinet, si partes in unius testis testimonium compromiserunt. Hic monendum existimo, mihi sententiam admodum dubiam videri, in causis summaris & criminalibus, si de probanda rei innocentia agitur, unum testem plenam facere probationem.

H 2

§. XXX.

- (a) *L. f. X. de jurejurando arg. l. 2. X. de probationibus.*
 (b) *Quam caute circa concedendum hoc juramentum, iudex incedere debeat, docet VINNIVS select. jur. quest. c. 44. circa finem.*
 (c) *In dissertationibus de semiplena probatione.*
 (d) HAHN. l. c. §. 3. STRYK. l. c. n. 7. 8. 9. LYNCKER l. c. §. 7.

§. XXX.

Confessionem tam judicialem, quam extra judicialem plenam facere probationem, multis tam civilis quam canonici juris textibus adstruit GONZALEZ DE TELLEZ. (e) *Nam confessio certior & efficacior est omnibus probationibus, adeo ut non censeatur exclusa, rejectis aliis probationibus. Quare, etsi post conclusionem in causa probatio non admittatur, tamen admittitur confessio.* Quod autem inter confessionem judicialem & extrajudicialem differentiam faciant, & huic tantum, si coram duobus testibus facta, semiplenam tribuant probationem (f) nullo nititur juris fundamento, & plene probat extrajudicialis quoque confessio, siue a præsentate acceptata sit, siue non acceptata sit. Id judicialis confessio præcipui habet, quod facilius probari possit. In vanum itaque videtur nomen Dei accipi, si confessioni extrajudiciali, adhuc juramentum accedere debeat suppletorium.

§. XXXI.

Tralatitium est, ex communi doctorum sententia

(e) Ad c. 2. X. de probationibus.

(f) HAHNIUS de semiplena probat. §. 4. §. LYNCKER in dissert. de eadem materia thes. XI.

tentia (g) libros mercatorum primarios recte dispositos, intuitu debitorum ex venditis mercibus reliquorum, semiplenam facere fidem (h) & inter mercatores plene probare. Hujus doctrinæ origo argentariorum sive mensariorum libris tribuenda videtur. Cæterum si argentariorum, vel numulariorum & mensariorum munera SIGONIO distincta dixeris, id tamen certum, utriusque officium publicum fuisse, eorumque libros publicam habuisse fidem. Verum cum, fidem, conscientiam, & diligentiam mercatorum, vel illorum, quos conscribendis libris mercatorii præferunt, fluctuare, contingat, magnæ Britanniæ Rex Georgius I. in terris suis electoralibus istis libris, quoad debita eorum, qui non sunt mercatores, semiplenam fidem abrogavit. (i) Alias species semiplenæ probationis (k) jam non tangam, cum

H 5

alia

- (g) HAHN. §. 9 & 22. STRYK. IV. n. 31. seqq. LYNCKER thes. IV. KLEIN *de libr. mercat.* Hanc fidem nonnulli doctores etiam opificum, aliorumque honestorum hominum libris domesticis tribuunt GAIL, 2. Obs. 20.
- (h) *De antiquo jure civium Romanorum lib. II. c. 11. fol. 113. seqq. l. 10. de edendo. l. 24. §. 2. de reb. autoritas, judicis possidend. l. 9. §. 2. de edendo.*
- (i) Constitutio d. 21. Martii 1720. ap. PVFFEND. *in introductione ad processum part. III. c. VIII. §. 25.*
- (k) Vt sunt fama, de qua vid. FREHERVM; & publici instrumenti exemplum &c.

alia non prætermittenda propositi nostri themata reliqua sint.

§. XXXII.

Interim addendum adhuc est, esse casus, ubi vel ratione objecti, vel ratione subjecti, non admittant, juramentum suppletorium. Sic juramentum hoc locum non habere dicunt in causis criminalibus (l) & civilibus arduis (m) nec non in matrimonialibus. (n) Atque hoc obtinere tradunt, siue pro matrimonio, siue contra illud agatur, cum causæ illæ merito arduis annumerentur. (o) Sunt, qui pro matrimonio illud admittendum esse arbitrantur. (p) Putarem, in terris Evangelicorum, ubi jusjurandum supple-

(l) LYNCKER de semiplena probat. thes. IV. qui hoc cum CARPZOVIO restringit ad causas graviores & corporis poenam afflictivam inferentibus. Quod si vero in causa criminali civiliter agitur, juramentum hoc, si amplius semiplene probatum est, admittunt. Si ad poenam pecuniariam agitur, semiplenam probationem sufficere, putat LYNCKER, modo condemnatum infamia non sequatur.

(m) LYNCKER l. c. thes. I. GAIL. Obs. 108. n. 11.

(n) LYNCKER l. c. thes. III.

(o) Cap. ult. de procuratoribus in 6to BRVNNEM, proc. jur. civ. cap. 23.

(p) CORASIVS miscel. jur. civ. l. III. c. 4.

suppletorium aut lege aut moribus receptum est, & pro matrimonio & contra matrimonium ei locum dandum, dummodo reliqua recte sese habeant. Opinio enimvero illa, quod matrimonium sit sacramentum, atque sic non sit in partium facultate, ab hujus vinculi spe, cæteris paribus, unquam discedere (q) in puriori religioni adductis ecclesiis defendi desuit. Nihil magis tranquillitati rerumpublicarum adversatur, quam coacta matrimonia.

§. XXXIII.

An heredes ad juramentum suppletorium de credulitate admittendi sint, in dubio positum. Non inficior adesse loca, ubi hoc legibus statutum aut moribus receptum, quibus a subditis obloqui nefas est; modesta tamen admonitio, quid reipublicæ conducatur, aut veritati sit conveniens, in vitio poni nequit. Sunt certe, quæ heredum juramento de credulitate suppletorio obstant. Testi namque de credulitate non est habenda fides. (r) Ecquis igitur, mediante juramento suppletorio, testis in propria causa esset admittendus? (s) Quin imo sententiæ nostræ mirifice opitulatur dictum
PAV-

(q) C. fin. X. de transact.

(r) C. quoties X. de testibus.

(s) LAVTERBACH, dissert. de juramento credulitatis, part. post. §. 27.

PAVLI (*) *Heredi ejus, cum quo contractum est, jusjurandum deferri non potest, quoniam contractum ignorare potest.*

§. XXXIV.

Judæos a juramento adversos Christianos suppletorio excludendos esse, veriori doctrinæ dediti asserunt. Quis enim crederet? Hebræis, omnes Christianos pro hostibus, in quod quidvis licet, habentibus, religionem fore, perjurio eis damnum dare. Sibi persuasum habent circumcisi illi, omnia, quæ in mundo sunt, suum esse patrimonium, summumque jus, res illas, ex quo occasio favet, occupandi, sibi adscribere non piget, majorum, qui, jubente Deo, Ægyptios, aureorum argenteorumque vasum amissione, in compensationem operarum, istis præstitarum, multabant, exempla abutentes. Tantum absit, qui illi propria causa contra Christianum testimonium ferre queant, qui ne quidem in aliena causa, si adversus Christianum res agitur, testimonium numero esse possunt. (t)

§. XXXV.

(*) *Soment. receptar. lib. II. tit. II. §. 4.*

(t) *C. l. X. de testibus c. 2. q. 7. c. 24. q. 1. Gloss. in l. quoniam in verb. angustetur in fin. C. de hæret. §. gloss. in c. Judæi 20. X. de testibus SCHVREFF. consil. 18. §. 93. de testib. VOLCKMAR de testib. cem. V. concl. 92.*

§. XXXV.

Quaeritur denique, an iudex in illis locis, ubi jusjurandum suppletorium lege aut usu receptum, ut illud deferat, cogi queat, DONELLVS (u) TREVTLERVS (v) & BARCLAJVS (w) necessitatem deferendi hoc juramentum, a iudice remonent; quum in l. 31. ff. de jurejur. leguntur: *sepe iudices solent*: Verum multis consentanea magis videtur veritati sententia, iudicem ad deferendum cogi posse, quoniam, ex horum mente, τ solent in illo textu necessitatem inferre. (x)

§. XXXVI.

A parte parti delatum jam sequitur juramentum. De hoc notandum, quod illud praetor non tenebitur, nisi, parte adversa deferente, sit praestitum; alioquin facillimus quisque ad jusjurandum decurrens, nemine sibi deferente jusjurandum. (y)

I

Nam

(u) De jurejur. cap. 11. num. 5.

(v) Disput. de jurejur. thes. 10.

(w) Ad l. 34. ff. de jurejur. ubi provocat ad arg. l. ult. Cod. quomodo & quando.

(x) VINNIUS select. quaest. lib. I. quaest. 43. GONZALEZ ad cap. 2. X. de probat. BESOLDVS in delib. inris tit. de jurejurando.

(y) L. 3. pr. de jurejur.

Nam si jusjurandum ex pactione ipsorum litigatorum controversiam terminare debet, oportet, ut partes per delationem pacifcantur. (z)

§. XXXVII.

Juramentum deferre potest, qui sufficienti mentis usu gaudet, et rem, de qua juramentum deferre vult, in sua habet potestate, ita, ut ex arbitrio de eo disponere queat. Est enim delatio juramenti expositio rei periculo, eam amittendi (a) quod non nisi ab intelligente et libere citraque circumscriptionem volente fieri potest. Deferre potest autem juramentum cujuscumque demum sit sexus, sive persona princeps sit, sive vicaria, modo haec ad delationem illam vel legis, vel principalis, quem vocant, jussu sit instructa. Itaque infans furiosus, & qui ei comparatur prodigus (b) mente captus, extre-

(z) L. 1. ff. de jurejur.

(a) Argum. l. 19. ff. de jurejur. Credibile est eum cui juramentum desertur, juraturum potius quam relaturum, atque ita sibi litis victoriam facto suo comparaturum. FABER ad h. l.

(b) L. 35. §. 1. de jurejur. aequiparatur furioso l. 7. §. ff. quibus ex caus. in possess. dicitur in factis mentis impos. l. 12. §. 2. de tutoribus et curatoribus. Hic nec bona administrare l. 7. ff. de curat. furios. et al. nec alienare potest l. 3. de in integr. restit.

extreme ebrius, summe melancholicus, & vecordi fu-
rens ira, sufficienti mentis usu carentes, juramentum
deferre nequeunt: Illi autem, qui plene alieni sunt ju-
ris, ut liberi in potestate constituti, vel minus plene, ut
qui sunt sub tutoribus et curatoribus, licet mente
aliqua utantur, deferendi jurisjurandi facultate desti-
tuuntur, quia de rebus non possunt disponere, aut
saltem non plene. Itaque ut lemmate totam rem ex-
primam, qui mentis usu, aut facultate disponendi
carent juramentum deferre non possunt.

§. XXXVIII.

Juramenti delationem a cuiusque sexus per-
sona fieri posse, asserui, modo delatio illa juri pro-
hibitivo non repugnet. Nam foemineus sexus quo-
que mentis usu & facultate disponendi gaudere pot-
est, modo juramenti delatio non in præjudicium
SCti Vellejani tendat. Certum quidem, apud nos
SCto illi renunciari posse: attamen renunciationis
illius vim jusjurandum habere non potest, nisi mu-
lier antea sufficienter de beneficio suo sit edocta.

§. XXXIX.

Tutor pupilli tutelam gerens, & qui apud
nos idem est curator minoris, furiosi & prodigi, o-
mnibus probationibus deficientibus, jusjurandum defe-

deferens, audiendus est. (b) Non enim nisi summa urgente necessitate, tutores ad modum, quo pupilli patrimonium imminui potest, prolabi debent. (c) Potest etiam pupillus tutore autore jusjurandum deferre. (d) Atque eadem hic protutoris videtur potestas. (e) Quid si vero de re immobili pupilli aut minoris alienanda iuramentum deferri debet, hoc non potest fieri nisi adhibitis solemnitatibus, quas lex requirit.

§. XL.

Sed quæritur, an pupillus aut minor ex delatione jurisjurandi, a tutore vel curatore facta, læsus in integrum restitui possit? Ad hanc quæstionem negative esse respondendum reor, si tutor mera necessitate jusjurandum detulit. Re enim ita se habente, dici non potest, quod pupillus vel minor per

- (b) *L. 17. §. 2. ff. de jurejur. l. 35. cod. l. 25. §. penult. ff. de probat.*
- (c) *L. 46. §. 7. ff. de administr. & periculo tutor. et curator. l. ult. C. in quibus caus. non est necess. in integr. restitutio.*
- (d) *L. 17. §. 1. ff. de jurejur.* Hoc autem ad iuramentum extra judiciale videtur restringendum, cum minores regulariter aequè ac pupilli non habeant personam standi in iudicio,
- (e) *L. 1. §. 1. de eo, qui pro tutore &c.*

per iuramenti delationem, a tutore aut curatore factam, sit læsus. Neque officit, etiam si supervenerint novæ probationes, modo tempore delati iuramenti nec sperari, nec expectari potuerint. (f) Huc enim pertinent verba ultima: *l. 35. ff. de iurejurando: quandoque denegabitur actio.* (g)

§. XLI.

Procurator iusjurandum deferre non potest, nisi sit omnium bonorum, aut speciali mandato ad deferendum instructus, aut procurator in rem suam. (h) Enim vero alterius conscientiam rem committere, est species quædam alienationis. Nam rarius iuramenta referuntur. Igitur *non nisi qui loco domini est, ut qui universorum bonorum administrationem sustinet, aut cui hoc ipsum mandatum est* (i) *aut si in rem suam procurator sit, iuramentum deferre potest.*

I 3

§. XLII.

(f) *L. 4. C. de edendo. FABER in rational. pandect. ad l. 55. ff. de iurejur.*

(g) *L. 4. C. de edendo. Quomodo hic idem esse, quam quodocunque, contra ACCVRSIVM monet FABER.*

(h) *L. 18. et 17. §. 3. ff. de iurejurando.*

(i) Hoc autem non est factum, si mandatum est, ut petat. Nam iusjurandum loco solutionis cedit *l. 27, h. t.*

§. XLII.

Dubitant, an infamis & perjurus juramentum deferre possint? Negantes, id eis non posse referri, contendunt, itaque nec ab iis deferri. Quum semel malus, semper talis præsumatur, & infamis non possit esse testis in aliena causa, multo minus in sua, per relati juramenti præstationem: Sed cum non sit absolute necessarium, ut juramentum delatum referri queat, horum sententiæ calculum adijcere, non audemus. Illustrandæ huic rei inservit, quod jusjurandum voluntarium extra judicium delatum, referri non possit. (k) Nec famosa actione impetito licet juramentum judiciale referre. (l) Et in perjuro hæc delatio multo minus dubii habebit, si illi remittitur malitiæ juramentum. Multo minus in ambiguo ponendum, quod Iudæus Christiano juramentum deferre possit. Contrà illum minus recte juramentum referre existimo, qui alterum pejeraturum scit. Nam per talem delationem peccando occasionem præberet, & sic ipse peccaret.

§. XLIII.

(k) L. 17. ff. pr. de jurejurando.

(l) C. 36. X. de jurejur.

§. XLIII.

Oritur hic quæstio an ille, qui nihil plane probavit, & pro quo nulla est præsumtio, juramentum deferre queat? STRYKIVS (n) cum LAVTERBACHIO aliisque (o) affirmativæ subscribit opinioni. Sed a vero aberrare videtur hæc doctrina. Nonne enim esset nomen Dei in vnum accipere? Si cuidam, cui larga forte conscientia est, permissum, ut, sine omni probabilitate, alicui super causa quadam licitum esset deferre juramentum, sub spe haud dubie, ut ipsi juramentum referatur, si forte ille, cui defertur, nimis rigide Perriandri illud observare velit: ὄραον μὴ χριστοῦ. Atque sic, per nimiam facilitatem super delato juramento interloquendi, judex falso juramento ansam præberet. Aut si forte hoc non contingat, judici certe vitio vertendum, quod interlocuto suo, de præstando aut referendo jurejurando, supervacaneo juramento causa fuerit. (p) Neque ipsum, qui sub spe lucri

reti-

(n) In *cautel. juramen. part. II. sect. 1. cap. 3.*

(o) GONZÁLEZ. *ad tit. X. de probat. VINNIUS l. 1. sect. quæst. cap. 42.*

(p) MEV. *part. 1. d. 200. pag. 6. d. 405. CAROCCIUS de juramento litis decis. quæst. 1. principali. Gloss. in l. 3. C. de reb. cred. Add. MASCARD. de probat. qui plures nominat.*

reticente conscientia, juramentum defert, juramentum calumniae deterrebit. Ut sileam, analogiae juris repugnare affirmantium assertum. Notissima est juris civilis dogma, actore non probante, absolvitur reus, ubi itaque nulla plane est probatio aut praefunctio, ibi etiam illud, quod ejus vices habere debet, admitti non potest. 2) Probationes non sunt a reo actori praebendae, quod omnino fieret, si reo super re, cujus nulla est verisimilitudo, juramentum deferri posset. Neque enim ille videtur probare, qui juramentum refert, sed ille, qui juramentum delatum praestat. Adsunt etiam textus juris, qui affirmativa repugnant sententiae, utpote *c. ult. pr. et §. I. X. de jurejurando l. antepenult. et l. penult. C. de reb. credit. l. 26. §. ult. C. de usuris l. 31. ff. de jurejur.* Videbimus jam quid hisce reponat VINNIVS, cujus vestigia legit GONZALEZ. Primo argumento parum tribuit roboris, cum sit a dissimili: Verum argumentum a dissimili non semper claudicat. Negantes ex dogmate illo tantum generale consequens eruere volunt, nempe si, actore non probante, absolvatur reus, hunc omnino, si nulla adest probabilis causa, juramenti delatione non esse gravandum. Nec majoribus ad secundum argumentum responsio utitur viribus. *Quia, ut inquit, actor reum in propria causa per juramenti delationem testem et arbitrum constituit.* Itaque non petit probationem e domo rei. Enimvero quid aliud est aliquem, in re propria testem & judicem constituere, quam probatio.

relatum iuramentum domino acquirit, igitur iuramentum sine probabili aliqua ratione deferri potest. Si autem pro l. 35. ex errore forte l. 25. ap. VINNIVM posita, dicendum, id quod in l. 35. *de tutor.* peculialiter constitutum (c) non posse ad exemplum trahi, & quae in ea lege de deficientibus probationibus reperiuntur, ex genuinae interpretationis regulis, non nisi de probationibus, ad probandum sufficientibus, intelligi possunt. Atque ita hæc lex ad nostram quæstionem plane non pertinet. Deinde affirmantibus haudquaquam favent verba l. 25. *de probat.* Contorta profecto & lepida esset illatio: ille, cui onus probandi incumbit, adversario suo de rei veritate iusjurandum inferre potest, propterea si hoc facere vult, probabili non indiget ratione. Vnius positio non est alterius exclusio. Porro in l. 12. C. *de rebus creditis* & *iurejurando* etiam non continetur, quod in quæstione est. Idem sane de l. 21. §. 10. C. *de iure deliberandi* dicendum. In l. 34. §. 6. ff. *de iurejur.* non dicit prætor, quod iuramentum sine omni verisimilitudine deferri queat, sed tantum, eum, a quo iusjurandum petitur, *solvere, aut jurare cogam.* In l. 9. C. *de iurejur.* traditur saltem, *delata iurisjurandi conditione, aut jurandum, aut iuramentum referendum esse.* Denique neque l. 38. ff. *de iurejurando*, neque l. f. C. *de fidei commissis* perhibent, quod sine

(c) Vid. tam. §. 10. C. *de iure deliberandi.*

sine probabili ratione & aliqua præsumptione, juramentum ab actore deferri queat.

§. XLIV.

Manifestæ autem turpitudinis & confessionis est, nec jurare, nec jusjurandum referre (d) nec conscientiam probationibus exonerare velle. Hanc autem legem non aliter admittimus, nisi deferens aliquam pro se habeat juris præsumptionem. (e) Turpitude autem hic non consistit in eo, quod quis jurare nolit, sed in illo, quod quis nec jurare, nec juramen-

K. 2

ramen-

(d) L. 38. ff. de jurejurando l. 9. C. de rebus creditis & jurejurando l. 21. §. 4. ff. de noxali actione. Non itaque editum prætoris: eum, a quo jusjurandum petitur, solvere aut jurare cogam, neque VLPPIANVS in explicatione edicti l. 34. ff. de jurejurando: alterum itaque eligat reus, aut solvat, aut juret, si non jurat, solvere cogendus erit a prætore, relationem excludit. Neque recusans jurare, aut referre, a probatione pro exoneranda conscientia excludi potest. Nefas enim esset, aliquem cogere, uti subsidiario, ubi ordinarium eligere vult probandi modum l. 30. ff. h. t.

(e) MARSIL. singul. 87. FORCATVLVS necyomant. dialogo LIV. hanc legem intelligit de casu, ubi reus super exceptionibus actori juramentum desert.

ramentum referre velit (f) postquam juramenti de-
lario a iudice probata est.

§. XLV.

Est adhuc, ut, in hoc argumento occupati,
quæramus, cuinam juramentum deferri possit. Au-
diamus hac de re Paulum. (g) *Qui jurasse dicitur,*
inquit, nihil refert cujus sexus ætatisve sit, omni
enim modo custodiri debet iusjurandum, adversus eum,
qui contentus eo, cum deferret, fuit, quamvis pu-
pillus non videatur pejerare, quia sciens fallere non
videatur. Habeat sibi deferens, quod pupillo jura-
men-

(f) Non statim ex eo, quod quis circa juramenti præsta-
tionem suspensio est animo, & illud præstare aut referre
hæsitat, colligi potest, ipsum causæ suæ diffidere. Nam
sunt, qui ex conscientia nimis scrupulosa, etiamsi bo-
nam & justam habeant causam, a jurejurando abhor-
rent, & tamen juramentum de re controversa, adver-
sario referre, rationibus suis non consulere, autumant.
In tali casu prudentis iudicis est, aliquid moræ delibe-
ranti indulgere, & non statim eum pro jurare nolente
declārare: cum enim faciles sint nonnulli hominum ad jura-
dum contentu religionis, alii perquam timidi metu divini
numinis iisque ad superstitionem, ne vel hi vel illi aut con-
sequerentur, aut perderent, quod relictum est, prætor con-
sultissime intervenit l. 8. ff. de condit. instit.

(g) Lib. 18. ad edit. l. 26. de jurejur.

mentum derulerit. Et sic iuramentum, quod ei detulit, impugnare non potest. (h) Nam non potest venire contra proprium factum, modo pupillus illius sit ætatis, ut jurare possit. (i) Non autem hoc in eo casu, ubi pupillus se obligavit, procedit. (k) Quoad minores hoc aliter se habet. (l) Cæterum pupillus ad jurandum non potest cogi, sed illud potest recusare. (m)

§. XLVI.

Quid autem de Iudæo statuendum, an illi quoque iuramentum a Christiano deferri queat? non satis certum videtur. Nullius hujus delationis esse vim, aliqui putant, si præstitum tendat in deferentis christiani detrimentum. Quemadmodum Iudæus adversus christianum in tertii causa, scilicet si hic est Iudæus,

K 3

testis

- (h) FABER in *rational. pandect.* ad pr. l. 26. ff. de *jurejur.*
 (i) *L. ult. §. ult. ff. de liberali causa* BARTOLVS putat, hoc obtinere, si pupillus fari possit. Alii autem existimant, illud tantum in pupillo, qui infantia major est, locum habere.
 (k) Penes Romanos hoc fieri potuit intuitu operarum, in continenti post manifestationem patrono præstitarum l. ult. §. ult. de liberali causa.
 (l) *Auth. Sacramenta puberum Cod. si adversus vendit VINIVS select. jur. quest. l. i. c. 15.*
 (m) *L. 34. §. 2. de jurejurando,*

testis esse non potest: Multo minus in propria causa admittendus, mediante juramento, testis & arbiter. Imo Iudæi sibi persuasum habent, si in foro non judaico, ut loco, ex eorum sententia, immundo, jurant, se pejerare non posse, nec sibi a magistratu christiano valide imperari posse, ut jurent, aut juramentum referant. Deinde credunt, etiam si in Synagoga Iudæorum, ritu in illa gente consueto, jurent, nullum illius juramenti esse vim & vinculum, quando in præsentia alicujus, qui est ex *Goin* sive paganorum numero, sub quibus etiam christianos comprehendunt. Et si forte aliquid dubii circa juramenti vinculum Iudæus foveret, per rabbinum vel synagogæ præsidem, aut Iudæorum judicem juramentum pro non præstito declarari posse (*) ajunt.

§. XLVII.

Clerici, ex juris civilis & pontificii dictamine, juramentum delatum præstare, aut referre, vel conscientiam probationibus exonerare, non obligantur. (n) Sic ipsis, sub fide clericali aliquid asserentibus, credi.

(*) EISENMENGER in entdeuten judenthum part. II. c. IX. SCHMIDT jüdischer Merckwürdigkeiten part. IV. pag. 244.

(n) L. 25. §. 1. C. de episcop. & clericis ubi dicitur, quod clerici jurare prohibeantur c. 4. caus. 2. quæ. 5. c. ult. caus. 22. q. 5. c. h.

creditur; hoc tamen in protestantium foris non habet locum.

§. XLVIII.

An per procuratorem, speciali ad hoc instructum mandato, in principalis animam juramentum dari possit, juris peritorum disceptationibus est obnoxium. Pro affirmantibus verba facit FELTMAN. (o) Ab hoc dissentit OLDECOP, (p) cui MATTHÆVS (q) cum multis aliis adstipulatur. Vtraque pars pro se juris civilis & canonici textus allegat. (r) Ut verum fatear, nihil absurdius puto, quam ut aliquis, invita adversa parte, in alterius animam jurare possit. Iurans enim de perjurio non admodum erit sollicitus, cum credere poterit, se non suo, sed alieno periculo pejerasse, & ille quem causa tangit, multo magis extra perjurii sollicitudinem erit, cum non ille, sed alius juraverit. Id quidem certum, posse partem adversam procuratorem, ad delatum juramentum præstandum, (s) admittere: Verum neque procurator, ut præstet delatum, neque
pars

(o) De jurejurando in alterius animam.

(p) In tract. de hoc argum.

(q) De judiciis c. de jurejur. thes. 35.

(r) Vid. STRYK. in cautel. jurament.

(s) L. 34. §. 3. ff. de jurejurando.

pars adversa, ut ipsum pro principali admittat, cogi potest. Quod si autem parti placuerit, procuratori principalis vices concedere, eique deferre iusjurandum ab adversario delatum, omnino domino prodest, eique exceptionem parit. (t) Alias obtinet, quod est *in leg. 10. ff. de iurejurando*: non debet alii nocere, quod inter alios actum est.

§. XLIX.

Potest autem iuramentum remitti ab eo nempe, qui liberam de rebus disponendi potestatem habet. (u) Itaque pupillus iusjurandi gratiam facere non potest. (v) Revocari etiam delatum iuramentum potest, modo ab alia parte non sit acceptatum. Nam si hoc factum, acceptanti sine iusta causa jus quæsitum adimi non potest. Quod si vero quis iuramentum revocat, & viam probationum elegerit, ad iuramentum reverti nequit. Absurdum enim est, recur-

(t) L. 9. §. 2. & 6. ff. de iurejurando FABER ad h. l. l. 42. §. 2. ff. de iurejurando. Item si reus aut defensor ejus iuravit, fidejussor tutus est l. eod. §. ult.

(u) Remittit iusjurandum, qui deferenti cum paratus esset adversarius jurare, gratiam ei facit, contentus voluntate iurisjurandi l. 6. ff. de iurejurando.

(v) L. 32. ff. de iurejurando. Vid. RÆVARDVS de iuris ambiguitatibus lib. V, c. 2.

recurrere ad illud, cui quis renunciandum putavit. (w)

§. L.

Quod si vero juramentum ab eo, cui delatum est, acceptetur, plerumque eadem formula, sub qua delatum est, præstari debet. (x) Veteres hoc vocabant, conceptis verbis jurare. (y) Non omnibus tamen vis judici, circa illam formulam emendandam, si inter partes super ea lis exoritur, aut themati probando ea magis accommodanda, est adremta. Nam sicut judici per probationem fides faciendâ, ita etiam hoc per juramenti, quod probationis locum occupat, delati præstationem fieri debet. Atque ita de formula juramenti dirigendi sollicitus

L

citus

(w) L. II. C. de rebus creditis & jurejur. Quid circa juramenti acceptationem in foris Saxonici obtineat, traditur in compendio a GRIBNERO in principis processus l. i. c. 4. f. 2.

(x) L. 33. & l. 3. §. 4 ff. de jurejurando.

(y) Ego jusjurandum verbis conceptis dedi. PLAVTVS in Bacchidibus act. IV. scena. 9. v. 105. Eadem phrasis apud eundem in Truculento act. IV. scen. 2. v. 54. reperitur. Add. CICER. lib. III. de offic. c. 29. BARCLAIVS ad leg. 33. ff. de jurejur. HANSEN, de jurejurando veterem. cap. IV.

citus esse potest, ut eo facilius finis ille inde obtineri
 queat. Sic etiam iudex articulos impertinentes ex
 officio reformare & rejicere potest: Multo minus
 illud habet dubium, quoniam legibus est expressum.
Si de qualitate, inquit VLPPIANVS (z) *juram-*
menti fuerit inter partes dubitatum, conceptio ejus
arbitrii judicantis est. Videtur autem Vlpianus
 hæc verba adhibuisse, ut removeret dubium, *nihil*
in iudicium venire, de quo non est actum inter liti-
gantes. (a) Potest etiam accidere, ut juramentum
 non debeat referri, uti delatum est. Testatur hoc
 VLPPIANVS: (b) *Non semper autem, inquit,*
consonans est, per omnia iusjurandum referri,
quale defertur: Forsitan ex diversitate rerum vel
personarum, quibusdam emergentibus, que varie-
tatem inducunt. Ideoque si quid tale incidit, offi-
cio iudicis conceptio huiusmodi iurisjurandi termine-
tur. Adungere liceat hæc FABRI: (c) Nec au-
diendus est iis, qui detulit, si post arbitrio iudicis
formulam revocare delationem velit, quasi non
alias, nec sub alia verborum conceptione fuerit de-
 latu-

- (z) Lib. 26, ad Sabinum §. 34. §. 6. de iurejurando.
 (a) L. 61. ff. de iudiciis, quæ ex eodem libro est.
 (b) L. c. l. 34. §. 8. de iurejur.
 (c) In rational, pandect. ad l. 34. §. 6. de iurejurando.

laturus; non enim ex post facto improbare potest, quod iudex iure suo fecerit. Sed si ab initio iusiurandum deferens protestetur, se non aliter iusiurandum deferre velle, sed revocatum malle, si forte aliqua ex causa vel adversario vel ipsi etiam iudici conceptio non placebat, puto ei permittendum, quod improbante conceptionem iudice (de adversario namque improbante parum curandum est) perinde habendam delationem, ac si nunquam facta est, ne ex ipsius delatione contra ejus voluntatem juretur. Neque in eo negligitur autoritas iudicis, sed in re, que ex ferentis voluntate pendet, voluntas deferentis servatur arg. d. 1. §. inde queritur infr. de oper. nov. nunciat, satisque punitus is, qui detulit, quod suo delationis commodo privatus, aliasque subinde probationes perquirere cogatur, quas nullas fortasse, aut non nisi mancas minusque plenas inventurus sit, atque ita litem amissurus, quam ex revelatione vel recusatione jurisjurandi, si tenuisset delatio, vincere potuisset. Si quis enim deinde ad iuramentum reverti vult, non auditur. Si neque juratum est, ait VLPIANVS (d) neque iuramentum remissum (e) pro eo debet haberi, atque si

L 2 res

(d) Lib. 22. ad edict. l. 5. §. 6. de iurejurando.

(e) Remittit iusiurandum qui deferente se, cum paratus esse ad ver-

res in iusjurandum admissa non esset, proinde si postea jurare paratus sit, nihil ei hoc iusjurandum proficiet, quia ex eo, quod delatum est, non est juratum.

§. LI.

Juramentum præstandum in loco, ubi delatum. Ad personas autem egregias, eosque, qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet, ad jurandum. (f) Personam egregiam dicunt, quæ est extra gregem & ordinem vulgarium hominum. (g) Tradunt doctores hoc ad senes quoque pertinere, qui magistratibus æquiparantur (h) item ad hone-

adversarius jurare, gratiam si facit, contentus voluntate suscepti iurisjurandi. Quod si non suscepit iusjurandum, licet postea paratus jurare actor nolit, non videbitur remissum, nam quod susceptum remitti debet.

(f) L. 15. ff. de iurejurando & ad eam FABER. Quinam dicti sint egregii tradit CASSIODORVS lib. 1. *varior.* PANCIROLLVS in comment. ad notitiam utriusque imperii c. IV. BLENGERVS de imperio Romono lib. IV. cap. 5.

(g) Novel. 123. de sanct. episcop. l. 2. de in jus vocando.

(h) L. 5. ff. de jure immunitatis.

honestas fœminas. (i) Ad hunc censum vocat Accursius cum legum, tum medicinæ doctores, aliosque, quibus singularis reverentia debetur. Non tamen cogitur prætor, adire eum, qui jurare debet, quod esset contra majestatem ejus, sed mittit judicem pedaneum, aut recuperatorem, hodie secretarium aut actuarium.

§. LII.

Jurisprudentiæ est controversia, an super facto alieno juramentum nec deferri nec referri possit? Id fieri non posse, in apico est. Quomodo enim quis de quadam re, cujus nullam habet notitiam, jurare possit? Illustratur hoc ex vetere jurjurandi formula: *si sciens fallo, & l. 26. ff. de jurejurandum quamvis pupillus non videatur pejerare, quia sciens fallere non videatur.* Imo in jure nostro negans sententia claro textu est expressa. Ait VLPPIANVS: *jurare autem tam vir, quam uxor cogitur, pater autem amoventis, jurare non cogitur, cum iniquum sit, DE ALIENO FACTO ETIAM IVRARE.*

L 3

RARE.

(i) L. 1. de postulando l. 1. Cod. de diversis judic. junct. auth. sed hodie. FABER ad l. 15. ff. de jurejurando. COVARRUVIAS c. quamvis vol. 2. fol. 7.

RARE.(k) Figmenta sunt quæ in doctorum cerebis de juramento credulitatis nata aut propagata sunt. Nihil creditur sine fundamento aliquo generali aut speciali, quod habere ille dici non potest, qui nullam plane facti notitiam habet. Deinde nimis lubricam & periculo peccandi expositam ostenderet conscientiam, qui de facto, cujus plane ignorans esset, juramentum præstare auderet, nec ipsum credulitas sua irrationabilis coram DEO excusaret. Non admittitur testis de credulitate in re aliena, quomodo ille admitti posset in causa propria. Egrege assertum nostrum illustrat VLPIANVS (l) sequentibus verbis: *Quid tamen si ideo dicat reus, se esse liberatum, quoniam Stichum, quem promiserat, putat decessisse. Non erit tutus per relationem, & ideo ex hac causa putat Marcellus, & recte, aut remittendum ei jusjurandum, aut spacium dandum, ut certioretur & sic juret.* Periculosum sane alterius conscientie jus suum, aut alterius circa factum aliquod, cujus nullam habemus notitiam, committere.

§. LIII.

(k) VLPIANVS *lib. 33. ad edictum l. II. §. 2. de jurejurando.*

(l) *Lib. 25. ad Sabinum l. 34. de jurejurando. Vide locum PAVLI supra citatum.*

§. LIII.

Eorum, quæ sub juramentum cadunt, catalogo nequaquam, quæ divina aut humana lege prohibita sunt, adscribenda esse, merito censendum est. Impossibile enim, quo loco etiam sunt res turpes, nulla est obligatio. (m) Quis enim ita effrenatæ se mancipare posset audaciæ, ut affirmare auderet, DE VM in re turpi testem & vindicem excitari posse. Itaque illud quoque, quo majus bonum morale impeditur, a jurisjurandi objecto, quod servandum est, excludi debet (n) quia profectum in bono, quem DEO debemus, impedit. Nescio itaque, an ne Grotius sibi ipsi contradicat, quando adversus CICERONEM (*) asserentem:

quod

(m) GROTIVS *de I. B. & P. lib. II. c. XIII. §. 6. l. 14. ff. de condit. institut.*

(n) GROTIVS *de I. B. & P. lib. II. c. XIII. §. VII. ubi ducente Matthæo XV. v. 5. graviter invehitur in Judæorum magistros, qui perversissime formulam: donum Deo dicatum sit (corban) interpretantur. Vid. SCIPIONEM GENTILEM in origin. ad Pandectas, tom. IV, thes. 8. p. 1355. thes. Otton. HANSEN. c. XXVI.*

(*) De offic. l. 3. c. 29.

quod ita juratum, ut mens conciperet, fieri debere, id servandum est: quod aliter; id si non feceris, perjurium nullum est: ut si praedonibus pactum pro capite non attuleris, nulla fraus est, ne si juratur quidem, id non feceris: nam pirata non est ex per duellium numero definitus, communis hostis omnium: cum hoc nec fides debet, nec jusjurandum esse commune. Nonne esset majus bonum morale impedire, si nefando latroni, per servatam fidem, majus praeretur subsidium, nocendi generi humano. Deinde promissum, metu injusto extortum, nullam habet vim obligandi. Neque officit, quod, mediante juramento, cum DEO negotium sit. Nam DEVS, justitiae amantissimus, potius credendus dissimulare, quod in testem advocatur, de promisso servando, quod non servatur, quam probare velle, quod quis innocens se bonis suis spoliaret, & illa in impium nebulonem conferat. (o)

§. LIV.

Inter juramenta illicita & non obligantia etiam referendum est, quando maritus jurat, se uxoris impudicitiam tolerare aut dissimulare velle. Hoc enim esset species lenocinii. An autem obligari possit,

(o) PVFFENDORF. de I. N. & G. lib. IV. c. 11. §. 8.

possit, de moribus uxoris jurare, quod juramentum penes Romanos usu obtinebat, (*) est quæstio dubitationibus addita, quam aliis meditandam relinquimus. Interim mos ille a Justiniano cum iudicio de moribus est sublatus. (**)

§. LV.

Stupratori super stupro pariter & matrimonio promisso, pro praxi juramentorum, qua utimur, juramentum deferri potest. Neque enim allegatio propriæ turpitudinis attenditur, nisi quis nullo juris vinculo inductus, ad confessionem profilit, quæ ipsi turpitudinem infert. Contra matrimonium juramentum deferri non posse, vulgaris est doctorum & pragmaticorum, qui catholicorum de matrimoniali sacramento sequuntur vestigia, sententia: Sed eam a veritate aberrare, existimo. Nam sponsalia nihil aliud sunt, quam pactum de cohabitatione, ad propagationem generis humani & mutuum adiutorium, quod res est secularis. Nec benedictio divina, quæ matrimonio accedit, rei naturam mutare potest.

M

Sicut

(*) RÆVARDVS de juris ambiguitatibus lib. IV. c. XIII.

(**) L. un. §. 5. C. de rei uxor. act. l. 11. §. 2. C. de repud. & judic. de morib. sublata. SCHVLTING, ad §. 12. tit. VI. fragment. VLPANI.

Sicut autem pacta mutuo enascuntur consensu, ita etiam sponsalia, quæ ex tali causa exoriuntur, pactorum naturam habent. Atque ubi non adest consensus, ibi etiam non adest pactum. Quod si vero quis allegat talem, quem pacta requirunt non adesse consensum, consensus existentiam allegans hanc probare debet: juramenti autem delatio rationem probationis habet, & cui juramentum delatum est, ille habet jus quæsitum, ad illud præstandum. Habeat enim sibi deferens, quod spem suam conjugii alterius conscientia commiserit. Ex coactis matrimoniis magnas malorum domesticorum & eorum, quæ rempublicam sæpe fatigant, exoritur cumulus. Absit itaque in tanta utriusque sexus personarum copia, aliquem directe aut indirecte cogere velle, ut sibi præcise hoc, & non aliud matrimonio jungat individuum. Satius est fractam pactorum matrimonialium fidem multa aliqua in fidei violatore punire, quam invitum nuptiis vincire.

§. LVI.

Quærant an, juramenti delatio in causis criminalibus, delicti atrocitatem, quæ aut capite, aut alia corporis poena afflictiva luenda est, concernentibus locum habeat. Plerumque dicunt, ab eo, hoc in casu, propter perjurii periculum esse abstinendum.

dum. Quam sententiam non improbo. Quis enim crederet, pro conservanda vita, aut pro salvo corpore aliquem non facturum perjurium, ubi permulti de misericordia universali, amplius quam par est, persuasi sunt. Græci (*) dicunt; *lis criminalis jurejurando non terminatur.*

§. LVII.

De ritibus, symbolis & formulis jurisjurandi veterum erudito I. BAPTISTÆ HANSENII *libellus* (p) aliique habent. Oritur hic quæstio, an Christianus peccatum committat, si exigente

M 2

genti-

(*) *Ad l. 5. lib. 60. Basilic. tit. 22.*

(p) De jurejurando veterum c. XI. seqq. COVARRVIAS pag. 243. seqq. BARCLAIVS *ad tit. ff. de jurejurando* cap. i. RÆVARDVS *de juris ambiguitat.* lib. V. cap. 5. ALEXANDER ab ALEXANDRO lib. V. cap. X. pag. 266. seqq. GROTIUS de I. B. & P. lib. II. cap. XIII. §. XI. MEVRSII *critic.* pag. 195. Sic Brutus jurat per castissimum Lucretiæ sanguinem, se Tarquinium cum suis exacturum. LIV. *lib. 1.* Hannibalem a patre Hamilcare aris admotum, tactis sacris, in jusjurandum adactum, se cum primum fieri posset, populo Romano hostem futurum, tradit LIVIUS.

Alias

gentili, in vim pactorum inter eos initorum, per falsa ejus numina juret? Juramentum tale non improbat AVGVSTINVS, quoniam in sacra scriptura tantum est prohibitum, falsos DEOS colere, non autem per illos juramentum acceptare. Addit S. Pater ecclesiæ, melius, per falsum DEVM jurare veraciter, quam per verum DEVM fallaciter. Hoc aliis displicet. (q) Augustini autem sententiam

Alius Hannibalis jurisjurandi ritus exstat apud eundem autorem *de cad. III. lib. 1.* ubi jurat, militibus strenue rem gerentibus se, pro cujusque voto benefacturum: agnum lava manu, dextra silicem retinens, si falleret, jovem ceterosque precatus DEOS, ita se mactarunt, quem admodum ipse agnum mactasset, secundum precationem caput pecudis saxo elisit. Scipio, cui res in Africa præclare, gestæ Africanæ cognomen peperere, juvenes Romanos, qui post infelix ad Cannas cum Poenis prælium, Italiam derelinquere meditabantur, stricto ferro, ne animi propositum exequerentur, in tale adegit jusjurandum: *juro, ut ego rem publicam non deseram, neque alium civem Romanum deserere patiar, si sciens fallo, tu me jupiter OPT. MAX. domum, familiam, remque meam pessimo leto afficias* LIV. *de cod. III. lib. 2.* Caligula jurabat per Drusillam SVETON, in *Caligula c. 24.*

(q) Vt SOTO in tractatu *de cavendo juramentorum casu* part. I. cap. 6. & COVARRUVIAS in *c. quamvis*. Vid. STRYK in *cautel. jurament. p. II. sect. I. c. II.*

tiam SANDERSON (r) tuetur, quoniam sub generali complexu Deorum, verum comprehendatur numen. Id extra dubium, neminem, qui per falsa numina juravit, a juramenti obligatione, sub prætextu, quod ex adversarii sententia per falsos DEOS juraverit, liberari l. 5. §. 1. ff. de jurejurando. (s)

§. LVIII.

Varia sunt populorum circa juramenta præstanda solennitates, de quibus citati autores confuendi. Qui sunt apud Christianos in hac materia ritus, in vulgus notum. Singularia sunt, quæ in præstando juramento (t) forum judaicum (u) observat, (*) a Macabæorum temporibus forte repetenda.

M 3

(r) *De juramenti obligatione.*(s) FABER *in rational.* ad h. l.

(t) In recessibus Imperii de Anno 1538. §. 23. & ordinationibus judiciorum nostrorum formulæ & ritus præscripti sunt, quando a Judæis juramenta præstanda: sed omnes fallacis eorum patent.

(u) Judæi dicunt Schevaat & tres ejus a Rabbinis formatas habent species. Vid. MAIMONIDES *tract. de judæor. jurejurando.*

(*) Vfus hic sum eruditione summe venerabilis domini præ-

tenda. (**) Ante omnia locus iudicii debet esse mundus (cofcher). Hic constituitur vel in synagoga (v) in publico loco, vel apud Rabbinum, tanquam iudicem domi. Jubetur juraturus *ornatu precibus*

propofiti von der HARD, Academiæ Julæ Senioris meritiffimi, philologorum principis, & polyhistoris celeberrimi,

(**) A gentibus juramentorum ufus ad judæos tranfiffe videtur. Abrahamus juramenti vinculum admittit & toleravit, non tamen per DEOS, fed DEVM, eo arbitro, juratum fuit. Sic etiam jurisjurandi ritus nulla lege in republica Mofaica institutus, fed ab antiquis tranfmiffus, toleratus tantum. Nulla in Mofe & Prophetis de jurejurando constitutio. A redivitu ex captivitate Babylonica, religione & regione per Maccabæos instituta, pharifæiffimus, a Mofis & Prophetarum fimplicitate longe ablutens, exortus, qui novam jurisjurandi formam, fuperftitionis plenam, introduxit. Crevit fubinde tantopere folemnitatum, quæ in juramento judæorum adhibentur, cumulus, ut Hilleliana Domus integros de jurisjurandi judaici religione confcripferit libros, hodie fuperftites, in quos avitos codices recentiores Judæorum doctores vastos contextuere commentarios. Quando in Sacras Scriptura de fummo Numine dicitur, quod juraverit, nihil aliud eft, quam quod firmiter promiferit. Phrafes biblicæ fe hominum captui accommodant.

(v) Judæi vocant *Bés hakenefes*, Hic præftatur juramentum

cum vestiri totus, cum fit invocatio Numinis. *Phylacteria* capitis & brachii integra & illæsa tenentur applicare. Caput pileo operiendum. (w) Tallit (x) amiculo religioso cum integris zezit (y) penicula-
mentis, sub toga amictum esse oportet. Caput te-
ctum induendum amplius *Tallit majore* (z) *cum suis*
itidem

mentum a judæo, ante armarium apertum, parieti aut muro, versus orientem in meditullio conelavis oppositam, adversa facie stante, positus ad latera ejus, aut ante ipsum duabus candelis ex cera confectis. Armarium hoc, quod vocant *oren hakkondesch* sive *oron* a synagogæ ministro, quem *schammatsch* appellant, in signum præsentia divinae aperitur. Quidam Rabbini suadent, ut in poenæ perjurii *תעמדין*, in jurando candelæ deleantur.

- (w) In signum reverentiæ, summo Numini debitæ caput tegunt.
- (x) Sermo hic est de Tallis minore sive dono sponsæ antenuptiali, quod in sponsum collocat, Judæis *Siffonnes* dictum. Habet pectoralis ad utrumque latus patentis, manicis carentis, formam. Ornant illud, sive argent, Zizis, quæ ut Tephillin sunt legis mnemolyna. Utuntur hoc indumento jurantes, Judæi qui illud tuni-
culæ (veste) subjicere solent.
- (y) Sunt ligamina, ex octo filis laneis complicata, in superiori parte nodø juncta.
- (z) Tallis est laneum quid duarum ulnarum, ligamentis ex iis pendentibus, quæ Zezis dicuntur, junctum, quo Judæi

itidem peniculamentis. Volumen legis scriptum, Sepher Tora (a) legitimum apportandum ex synagoga in iudicium. Ante actum jurandi proxime antecedit territio terribilis per Rabbinum, & deterritio a perjurio, cumulatoribus minis. Sinistro jurantis brachio imponitur volumen illud legis, cui inter jurandum dextra imponitur. Istitis ritibus junguntur alicubi ceremoniæ aliæ (b) ad terrorem, quo magis perjuria evitentur. Præstatur autem jusjurandum lunæ, aut jovis die, precibus matutinis, quas Schachris dicunt, factis, antequam Seipher Toure, cuius particula quædam prælegitur, in armarium reconditur. In foris christianis Judæis juraturis iidem indulgentur ritus, & permittitur adesse judæus doctor, qui ceremonias illas, quibus formulæ hebraicæ magno numero sunt intermixtæ, exercet. (c) Optandum, ne judaicæ reservations præ-

dzi preces fundentes, aut legum volumen pervolventes, caput obnubilant.

- (a) Membranæ inscriptum volumen legum, quinque libros Moyfis continens, quod duobus involvitur bacillis.
- (b) Jurantis ad latus sunt decem masculi, tredecim annis majores, eodem modo ac juraturus vestiti, nec non Raf five Rabbinorum primus, vel chassan i. e. præcentor, qui sepher ulnis sustinet.
- (c) V. opusculum B. LACKEMACHERI, cui titulus: Formular eines Eydes für die mit licentbahren Wahren handelnde Juden,

præstiti, eluderent. Nescio, ane Rabbinus, juramentum illud, quo adigendus est, ne Judæum, qui juravit, eo juramento absolvere velit, pro juramento coacto & invalido habiturus sit?

§. LIX.

Ritus in juramento solenni & corporali, quod doctum vocant, quando avifatio, quam vocant, præcessit, non damno; cum vulgus, quod non nisi externa rerum specie capi soleat, magis illis quandoque, quam ipsa rei natura & essentia, sive iræ divinæ in perjuros certitudine, a perjuriis absterreatur. Cæterum improbandam merito censeo eorum doctrinam, qui affirmant, ob rituum, aut alicujus saltem eorum omissionem, si simpliciter juratum vel cum aliquo solennitatum defectu, aut si quid sub juramenti fide, vel juramenti loco promissum, aut assertum ad vim juramenti inducendam non sufficere, sed, hanc ob rem, neglecta illa jurata assertione, ad solenne veniendum esse juramentum. (d) Etenim divini nominis profanationem esse existimo, si juratæ assertionis, quæ essentielle juramenti habet (e) non debeat haberi ratio, sed
N idem,

(d) MENOCHIVS *tom. VI. consil. 126.*

(e) Formalis ratio est, ut DEVS in testem & vindicem excite-

idem, quod in ea fuit, cum rituum solennibus repeti. Aliud sane est, rem certo modo fieri debere, aliud autem, si res præscripto modo non est facta, eam nullam esse. (f) Abitor itaque, si specificatio, quæ lege in Saxonia & moribus aut forensi obser-
vantia

excitetur. Brutus cultrum cruore madidum ex Lucretia vulnere extractum ostentans, DEOS facit testes, se Tarquinium superbum, cum scelerata conjuge & omni liberorum stirpe, ferro, igni exacturum. *ἕως ἰσοπέδου ποταμοῦ* in jurejurando Hypocratis, habetur. *Ὅσον τῆν μαρτυρίαν ἐπαγομενοι τῶν θεῶν.* PROCLUS in commentar. in Platonem. Inter alios hanc in rem FABROTIVS ad paratit. Cujacii citat. CASSIODOR. in Psalm 14. & AVGVSTIN. in Psalm 109. Cumque in jurejurando non solum DEVS in testem advocetur, sed & diræ addantur: satis recte perjurium a CANTECVZENO histor. l. ii. c. 74. vocatur ἀρχαιο γῆρ PLYTARCHVS *quest. roman. 44.* inquit: *πᾶς ὄρκος εἰς κατὰραν σελινοῦ τῆς ἐπιπορίας.*

(f) GROTIVS de l. B. & P. lib. ii. cap. V. §. 8. Magnus hic vir, quo major inter eruditos non fuit l. c. cap. XIII. §. 22. notat, multis in locis repertum esse, ut fides, datis dextris, in vim jurisjurandi firmeretur. Adde PVFFENDORFF. lib. 4. cap. 2. §. 5. Obiter hic notare liceat, HOBBSIO de civi cap. 3. §. ult. opinionem esse, juramenta, quæ pactis adduntur, quorum violatio latere non potest, aut si ei cui fiunt sit potestas fractam fidem ulciscendi, esse supervacanea.

vantia in omni propemodum reliqua Germania juramenti vices habet, juramenti loco sit asserta, non esse necesse, ut solenni denuo involvatur juramento. Idem omnino dicendum, de illo casu, quando uxor pro marito intercessura, beneficio Sct. Vellejani, sub juramenti fide, valedixerit. Contraria certe sententia, variis otiosis juramentis, nomen DEI profanantibus, vel etiam perjuriis ansam dedit. (g) Subitè memoriam hic factum aliquod imprudentis judicis superioris, qui totum actum jurandi coram inferiore gestum, nullum pronunciavit, quia in avifatione, quam vocant, pro vitando perjurio non dictum, quod pollex & duo digiti elevati sacrosanctam denotent Trinitatem. Ut verum fatear, explicatio illa mihi videtur penitus omittenda. Possunt enim sibi quidam persuadere, ac si DEVM trinunum in digitis circumferant; atque ita in Stoicismum & Spinozismum prolabi.

§. LX.

Quæ circa juramentorum finem & effectus (h) aliasque hujus conmatris doctrinas notari adhuc potuif-

N 2

(g) STRYK. in V. M. lib. XVI. tit. 1.

(h) Potissimum juramentorum effectus esse debet, prækindere controversias: *πρὸς ἀνιδρύτας πρὸς τὴν βιβλίω*

potuissent, dissertationis nostræ supplemento reservamus. Epilogi locum paucis de perjurio thesibus dabimus. Sunt qui putant, penes Romanos perjuria plane fuisse impunita. Hi provocant *ad l. 2. C. de rebus creditis*: Verum si in universali sensu hæc lex accipienda esset, VLPIANI (i) dicto, quod pejerando stellationatus crimen committatur, exilio plectendum repugnare. Itaque prudentiores JCTi in ea sunt sententia, quod perjuria per Numinis venerationem facta, Numini puniendi relicta fuerint. (k) Tiberius consulis scripsit: *non ideo decretum patri suo calum, ut in perniciem civium is honor verteretur &c. Jusjurandum perinde aestimatum, quam si Jovem fessellisset, deorum injurias diis curæ.* (*) *Si fraudasses dicit, ubi te in que-*
stu

ἑβραίων ὁ ὄρκος, PAVLVS in epistola ad Hebræos
 vid. GROTIVS de I. B. & P. lib. II, cap. XIII. §.
 XIII. HOBBS, de cive pag. 34. 35.

(i) L. ult. ff. de crimine stellationatus. Quomodo autem hæc
 Vlpiani verba intelligenda sint, explicat. RÆVARDVS
 varior. lib. II, cap. 3. fin.

(k) GOTHOFREDVS ad l. 2. Cod. de ROBERTVS
 lib. II, sentent. juris cap. 20. RENALD. lib. singul. va-
 rior, cap. 15. PETR. PERENON. lib. II, animadver-
 sionum juris civilis cap. 5. VAN DE WATER obser-
 vat. jur. Romanor. pag. 174. Cum Rubrio crimini duce-
 batur violatum perjurio nomen Augusti,

(*) TACITVS lib. I, annal. cap. 37.

Su tuo Venu eradicet caput, utque atatem tuam, tecum hoc habeto tamen ubi iuraveris. Sibi autem firmiter gentiles persuasum habebant, perjuriarum vindicem fore DEVM. PLINIVS *in panegy.* cap. 64.

Omnem rem mihi RÆVARDVS (l) videtur absolvisse, perjuria, ex iracundiæ calore facta, numinibus punienda relicta. Quod si autem consulto per DEOS pejeratum, pontificibus pejerantes corrigendos datos. Si per genium principis pejeratum, interdum fustibus cæcos, aliquando levius punitos religionis contemtores. (m) In reliquos vero perjuros censores animadverterunt. Apud nos perjuria arbitrarie punienda essent. (n)

Ω τέκνον ὄρκυς μηδαμῶς ἀτιμάσης.

N 3

Abfit,

(l) *Libr. II. varior. cap. 3.*

(m) CICERO in legibus suis perjuriæ poenam divinam, humanam dedecus statuit. Adde GELLIUM *lib. IV. cap. 12.* An aliquando sacramenti violatio ad mortem extensa, vid. apud QVINTIL. *lib. XII. c. 2.* HANSEN. cap. V.

(n) Apud Francos perjuri nudo corpore virgis vapulasse censentur. *Capitul. Caroli Calvi de Anno 864. §. XII.* apud

Abfit, ne nostris rebus publicis applicari queat,
PETRO.

apud BALVZ. tom. II, p. 182, 183. Lib. II. REGINO-
NIS de disciplina ecclesiastica veteris Germania n. CCCXI.
hæc leguntur: *qui semel pejeravit, nec testis sit posthæc,
nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa vel alterius
jurator existat.* In concilio ad Pistas constitutum, ut si
quis perjurii convictus perdat manum aut, redimat. Ibidem
n. CCCXII. In Concilio Aurelianensi decretum: *Si
quis clericus præbuerit juramentum & post rebus evidentibus
detegetur pejerasse, biennii temporis excommunicatione plecten-
dus.* Ibidem n. CCCXIX. Præterea pejerans ultra ad
sacramentum non admittebatur, & laici annos III. cle-
rici annos V. sub-diaconus VI. presbyter. X. episcopi
XII. antequam communionem accipere potuerint,
poenitere debuerunt. Vid. poenitentiarium. In BEDA
legitur: *quicumque sciens pejeraverit VII. annos poeniteat,
& post hæc communionem accipiat.* Inter Germanicas gen-
tes medii jam tum ævi perjuria non fuisse infrequentia,
ex cap. 38. concilii Meldensis constat. Jure canonico
perjuri a cœtu ecclesiastico excluduntur. Vid. c. f,
cap. 22. q. 1. & q. 5, cap. 7. Singulariter hoc de cle-
ricis constitutum cap. 10. X. de jurejurando. In confi-
tutione criminali art. 107, 108. exprimitur, perjuro ma-
num aut digitos, vel ut praxis interpretatur, duorum
digitorum primos articulos, esse amputandos: Sed
hoc ad casus, a Carolo V. ibidem expressos, restrin-
gendum esse judicant. Forum, hodiernas perjurii
poenas, pecuniariam, carceris, relegationis & fusti-
gationis esse, dicit.

PETRONII (*) *illud nemo cælum putat, nemo iusjurandum servat, nemo jovem (Deum) pluris facit. Quid inter est inter perjurium & mendacium? Qui mentiri solet, pejerare consuevit. Nam qui semel a veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium, perduci consuevit. (**)*

Addend.

P. 28. n. E. monitum, adesse, qui cum CVIACIO lib. VII. observat. c. 13. calumniatorum fronti K. imperante Constantino, inuri desuisse, censent, provocant ad l. 17. de poenis. Sunt, qui putant, Constantini M. constitutionem ad damnatos in metallum restringendam esse; atque sic ad calumniatores non pertinere JAC. GOTHOFRED. ad l. 2. C. *Theodosiani de poenis*: Sed quomocunque hoc sese habeat, non videtur Brenemanni ratio (***) quadrare, quod illo tempore inscriptio in crimen locum habuerit: Duas autem leges, ad meram publicæ utilitatis videnti tendentes, in uno facto concurrere non posse. (*) Nam non in-

confue-

(*) *Satyr. cap. 82.*

(**) *CICERO in orat. pro Roscio.*

(***) *Ad l. Remmiam cap. IX.*

(*) *Illustriff. COMITIS DE LINAR dissert. de juramento calumniæ c. IV.*

consuetum est, quod in unum delictum plures sint
 statutæ poenæ, ita ut pœnes judicem sit electio, qua
 punire velit. Sic & quamvis largiamur, notationem fron-
 tis jam dudum ante Constantinum M. in calumniato-
 ribus cessasse: at rament eorum subscribere opinioni,
 quod lex Remmia a Trajano sublata sit, non audeo. Nam
 PLINII verba (***) contrarium suadent, quoniam
 hac de re, ut antea facta, loquitur. Solet autem
 antea in jure nostro tempus antiquissimum denotare.
 (***) Videtur lex Remmia revocata, nisi dixeris,
 verba, quæ CAPITOLINVS (****) habet: *cavit*
& sumibus publicis, & calumniis quadruplatorum
intercessit, apposita falsis delatoribus nota, de infam-
ix nota sint intelligenda.

(**) In panegy. cap. 35.

(***) STRAVCH. in *lexico particular. juris* pag. 20.

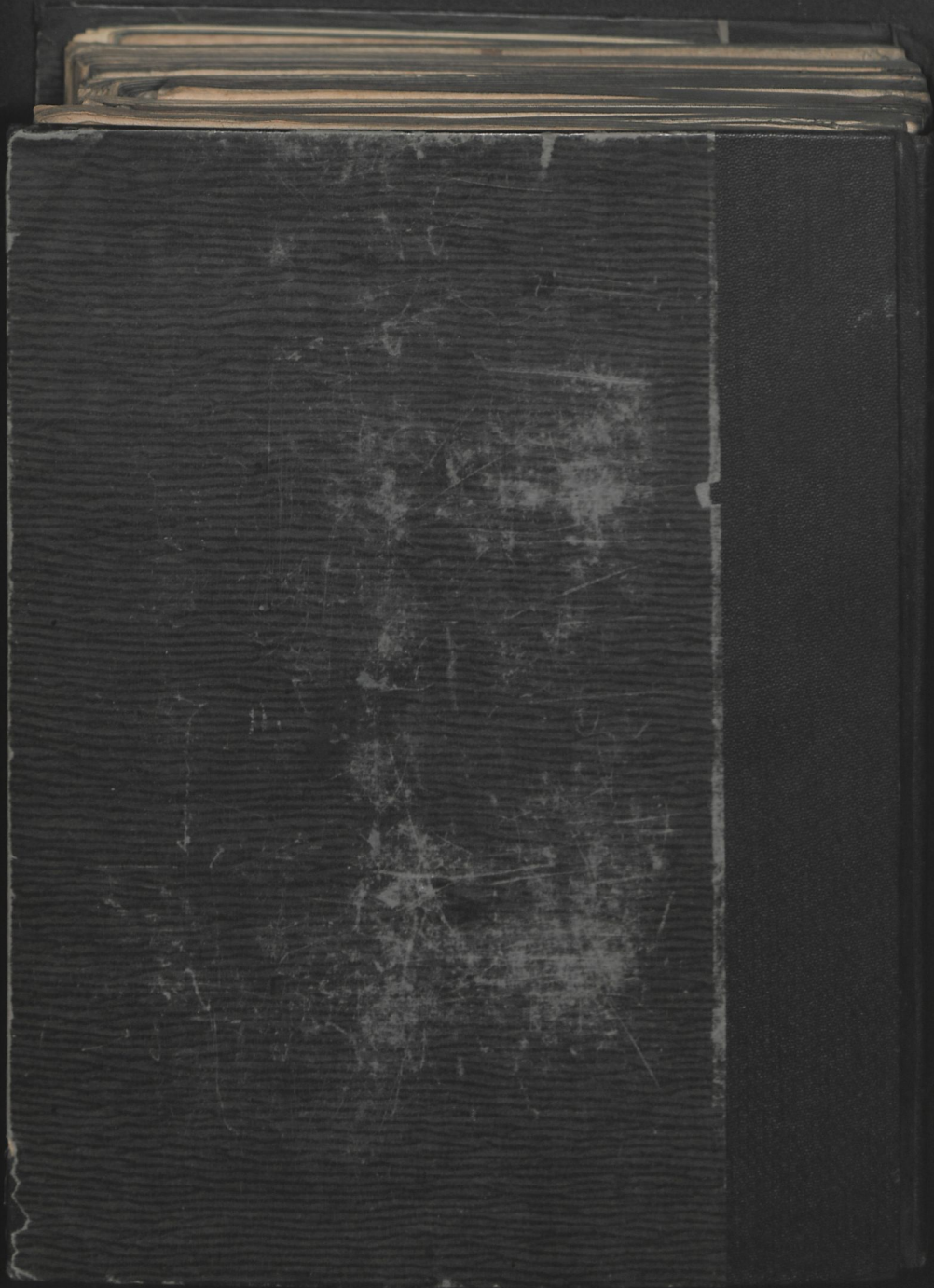
(****) In M. Antonino pag. 68.

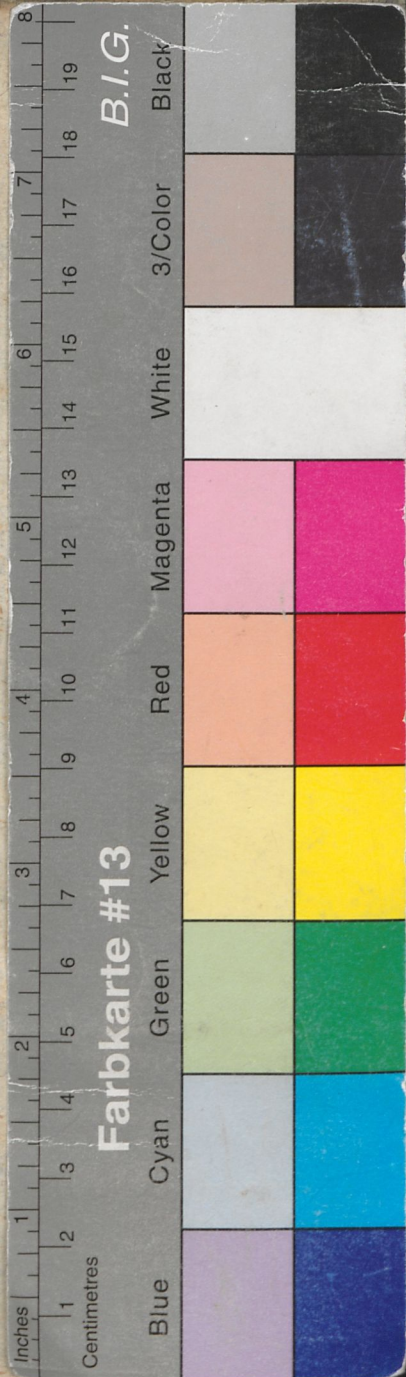
Errata & corrigenda.

Pag. 8. lin. 1. & in not. (i) pro Brifside lege Brifeide.
 Pag. 11. lin. 5. pro Valentinum lege Valentinianum. pag. 17.
 lin. 4. pro subsidarium lege subsidiariam. pag. 30. not. (y)
 lin. 3. pro jnrundo lege jurando. pag. 39. not. (e) lin. 1. pro
 reulle lege reus se. Cætera Sphalmata B. L. humanitati
 corrigenda permitimus.

Helmstedt, Diss., 7738/41

X 2309199

DISSERTATIO ACADEMICA 1738, 3
DE
ORIGINE
VSV ET ABVSV
IVRAMENTORVM

QVAM
PRÆSIDE

DN. IOHANNE WILHELMO
DE GOEBEL (13)

I. V. D. NEC NON PANDECT. IN ACADEM. IVLIA
P. P. O.

SERENISS. DVCIS BRVNSVIC. LVNEBVRG. A CONSILII AVLAE
ET DICASTERII GVELPHERBYTANI ASSESSORE
IN IVLEO MAIORI

D. APRIL. MDCCXXXVIII.

PLACIDÆ ERVDITORVM DISQVISIONI SVBMITTIT

IOANN HEINRICH BENEDE. PABST.
HELMST.

HELMSTADII,
TYPIS BVCHHOLTZIANIS.